

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KADIN GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR: KÜÇÜK ÖLÇEKLİ
İŞLETME SAHİPLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ülviyya ZEYNALOVA

İşletme Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KADIN GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR: KÜÇÜK ÖLÇEKLİ
İŞLETME SAHİPLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ülviyya ZEYNALOVA

Danışman

Prof. Dr. Ferda Erdem

İşletme Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ulviyya Zeynalova'nın bu çalışması, jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Nuray Atsan (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Ferda Erdem (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Sezai Öztıp (İmza)

Tez Başlığı: Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar: Küçük Ölçekli İşletme Sahipleri Üzerine Bir Araştırma

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 23/09/2019

Mezuniyet Tarihi : 07/11/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar: Küçük Ölçekli İşletme Sahipleri Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Ulviyya Zeynalova

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Ulviyya ZEYNALOVA
Öğrenci Numarası	20155212016
Enstitü Ana Bilim Dalı	İşletme
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof.Dr. Ayfer Ferda ERDEM
Tez Başlığı	Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar: Küçük Ölçekli İşletme Sahipleri Üzerine Bir Araştırma
Turnitin Ödev Numarası	1197128143

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ...47.... sayfalık kısmına ilişkin olarak, 21/10/2019 tarihinde tarafımdan Turnitinadlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % ...13.....

alıntılar dahil % ...15..... 'tir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

21/10/2019

(imzası)
Prof.Dr.A.Ferda Erdem

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞİMCİLİK OLGUSU

1.1. Girişimcilik Kavramı	3
1.2. Girişimciliğin Önemi	6
1.3. Girişimciliği Etkileyen Unsurlar	6
1.3.1. Kişisel Özellikler.....	8
1.3.2. Çevresel Özellikler	11
1.3.2.1. Aile	12
1.3.2.2. Eğitim	12
1.3.2.3. Mali Çevre	13
1.3.2.4. Yasal, Siyasi ve İdari Faktörler	13
1.3.2.5. Kültür.....	14
1.4. Girişimcilik Türleri	15
1.5. Türkiye’de Girişimcilik	16

İKİNCİ BÖLÜM KADIN GİRİŞİMCİLİK OLGUSU

2.1. Kadın Girişimcilik Kavramı	20
2.2. Kadın Girişimcilik Türleri	20
2.3. Kadın Girişimcilerin Özellikleri	21
2.4. Kadınları Girişimciliğe Yönlendiren Faktörler.....	22
2.5. Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Zorluklar.....	23
2.6. Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Zorluklara Yönelik Çözümler	25
2.7. Kadın Girişimcilere Destek Veren Kurumlar	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA’DA FAALİYET GÖSTEREN KADIN GİRİŞİMCİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme.....	33
3.2. Antalya’da Faaliyet Gösteren Kadın Girişimcilerin Sorunları Üzerine Bir Araştırma..	47
3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	47
3.2.2. Araştırmanın Yöntemi.....	47
3.2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	48
3.2.4. Katılımcıların Özellikleri	48
3.2.5. Verilerin Analizi ve Bulgular	49
3.2.5.1. Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenlerine Yönelik Bulgular	49
3.2.5.2. Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Bulgular	52
SONUÇ	56
KAYNAKÇA.....	58
EK-1: ANKET FORMU.....	63
ÖZGEÇMİŞ	65

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Girişimciliğe Yönelik Görüşler	5
Tablo 1.2 Türkiye'nin Girişimcilik Altyapı Koşullarının Yeterlilik Durumu	18
Tablo2.1 KOSGEB Destek Programları.....	27
Tablo 2.2KOSGEB Antalya Destekleri (2017-2019).....	33
Tablo 3.1 Kadın Girişimcilerin Sorunlarına Yönelik Tez Çalışmaları.....	34
Tablo 3.2 Tez Çalışmalarında Tespit Edilen Kadın Girişimci Sorunları ve Öneriler	39
Tablo 3.3 Tez Çalışmalarında Tespit edilen Kadın Girişimci Sorunları	45
Tablo 3.4 Araştırmaya Katılan Kadın Girişimcilerin Faaliyet Gösterdiği Alanlar ve Firma Sayısı	48
Tablo 3.5 Araştırmaya Katılan Kadın Girişimcilerin Özellikleri	49
Tablo 3.6 Araştırmaya Katılan Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenlerine Yönelik Frekans Analizi	50
Tablo3.7 Araştırmaya Katılan Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenlerine Yönelik Ortalama Değer ve Standart Sarpma Değerleri	51
Tablo 3.8 Eğitim Düzeyi ile İş Kurma Nedenleri İlişkisi.....	51
Tablo 3.9 Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Frekans Analiz Sonuçları	52
Tablo 3.10 Yaşanan Sorunlara Yönelik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	54
Tablo3.11 Eğitim Düzeyi ve Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar Arasındaki İlişki	55

KISALTMALAR LİSTESİ

AKTISAD	Aktif İşadamları ve Sanayiciler Derneği
AR-GE	Araştırma Geliştirme
ATSO	Antalya Ticaret ve Sanayi Odası
BTSO	Bursa Ticaret ve Sanayi Odası
GEM	Global Entrepreneurship Monitor
GİSEP	Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı
İK	İnsan Kaynakları
KAGİDER	Kadın Girişimciler Derneği
KAGİM	Kariyer ve Girişimcilik Merkezi
KALIDER	Kalkan İş Adamları Derneği
KIKAD	Konya İş Kadınları Derneği
KOBİ	Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
STO	Sanayi Ticaret Odası
TDK	Türk Dil Kurumu
TEB	Türkiye Ekonomi Bankası
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TRB1	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
TRC2	Diyarbakır, Şanlıurfa
TR71 Düzey 2 Bölgesi	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir
TUBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı, Antalya’da faaliyet gösteren küçük ölçekli işletme sahibi kadın girişimcilerin iş kurma nedenlerini ve karşılaştıkları sorunları ele almaktır. Araştırma kısmı iki aşamadan oluşmuştur. İlk aşamada Türkiye’de kadın girişimciler üzerine yapılan lisansüstü tezler incelenmiş, bu çalışmalarda belirlenen kadın girişimcilerin iş kurma nedenleri ve yaşadıkları sorunlar derlenmiştir. İkinci aşamada ise önceki tez çalışmalarından elde edilen bulgulara dayanarak bir soru formu oluşturulmuş ve Antalya’da faaliyet gösteren küçük işletme sahibi elli kadın girişimciye uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları önceki tez çalışmalarının bulgularını destekler niteliktedir. İş kurma nedenleri olarak ekonomik özgürlük, hayallerini gerçekleştirme, sosyal statü kazanma ve aile ihtiyaçlarını karşılama konuları öncelikli görülmektedir. İş kurma ve sürdürme aşamalarında ise işletme ve yönetim sorunları öne çıkmaktadır. Bu sorunları, genel iş çevresine yönelik belirsizlikler ve koşullar izlemektedir. Diğer yandan ailevi sorumlukların, kadın girişimcilerin iş-aile dengesini olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Önceki araştırmalardan farklı olarak araştırmaya katılan kadın girişimcilerin, toplumsal önyargılar ve engellerle ilgili önemli bir sorun yaşamadıkları anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Kadın Girişimciler, İş Kurma Nedenleri, Kadın Girişimci Sorunları, Antalya

SUMMARY

PROBLEMS FACED BY WOMEN ENTREPRENEURS: A RESEARCH ON SMALL BUSINESS OWNERS

The aim of this research is to describe the main reasons to establish businesses and difficulties faced by female entrepreneurs in Antalya. The research section design consisted of two phases. In the first phase, master's theses and doctoral dissertations which focused on female entrepreneurs in Turkey have analysed, the reasons for start-up and problems faced by female entrepreneurs have been compiled. In the second stage, a questionnaire was developed by using the results obtained from previous theses. Fifty women entrepreneurs doing business in Antalya participated in the research. The findings was in conformance with previous thesis studies. The most common reasons for starting a business are to achieve financial independence, fulfilling their dreams, gaining social status and to meet family needs. Business and management issues stand out as the most important problems in setting up and maintaining their businesses. These problems are followed by uncertainties and conditions about the general business environment. In addition, family responsibilities negatively affect the work-family balance of women entrepreneurs. Unlike previous research, it is found that entrepreneurs who participated in the research did not experience any problems of social prejudices and obstacles.

Keywords: Entrepreneurship, Female entrepreneurs, Reasons for Starting a Business, Problems of Women Entrepreneurs, Antalya

ÖNSÖZ

Sanayileşmenin, teknolojinin gelişimi, kadınların eğitim ve çalışma hayatına daha fazla katılmasına yol açmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de kadınların iş hayatına katılma sayılarında artış olmasına rağmen, kadınlar bu süreçte bir takım güçlüklerle karşılaşmaya devam etmektedir. Bu güçlüklerin belirli bir kısmı genel olarak girişimcilerin yaşadıkları sorunlar olmakla beraber, bir kısmı da kadın olmanın getirdiği dezavantajlardır. Bu tez çalışmasının amacı Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunları belirlemek, sorunlara yönelik çözüm önerileri için bazı ipuçları sunabilmektir.

Yüksek Lisans öğrencisi olduğum ilk günlerden girişimcilik alanına olan ilgimin artmasında büyük katkıda bulunan, bu alanın benim için anlamını artıran, tez konusunun tespit edilmesinden çalışmanın tamamlanmasına kadar olan süreçteki katkıları, her türlü fikir, öneri, bilgi ve eleştirileri ile araştırma konusunu doğru algılamam noktasında yardımları için tez danışmanım değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ferda Erdem’e teşekkürlerimi iletirim.

Öğrenciliğim ve akademik yaşantımda her zaman desteğini hissettiğim, değerli bilgi ve deneyimleriyle kendilerinden çok şey öğrendiğim, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğretim üyesi hocalarıma teşekkür ederim.

Son olarak tüm hayatım boyunca olduğu gibi, çalışmam boyunca da sevgilerini, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, varlıklarıyla her zaman beni güçlü kılan aileme ve bana yabancılık hissettirmeyen tüm arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesine bağlı olarak, ürün, hizmet ve ilişkilerde hızlı değişimlerin ve yeniliklerin yaşandığı günümüzde, girişimcilik her zamankinden çok daha önemli bir işlev kazanmış; ekonomik sistemlerin dinamik ve itici unsuru olarak kapsamı genişlemiştir. Ağ ekonomilerinin gelişmesine bağlı olarak, büyük, küçük ve orta ölçekli işletmelerin birlikte ve bağlantılı bir biçimde faaliyetlerinin sürdürmesi; özel ve kamu sektöründe istihdam olanaklarının daralması; uluslararası ekonomik ilişkilerinin artması gibi gelişmeler, çok sayıda girişim fırsatının doğmasına ve gelişmesine neden olmuştur. Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle artan küresel iş yapma olanakları; ekonomik ve sosyal değerlerin değişimi gibi nedenler ise kadınları ve gençleri giderek daha fazla girişimciliğe sevk etmiş görünmektedir. Kadın girişimcilerin sayısının artması ve faaliyetlerinin kapsamının genişlemesi, bu olguyu giderek özel bir araştırma konusu haline getirmiştir. Kadın girişimciler, bulundukları toplumun iş ağlarının, kültürünün, finansal kurumlarının yeniden şekillenmesine yol açarak, sosyal ve ekonomik düzeyin daha verimli olmasını sağlamaktadırlar. Yapılan araştırmalar, kadınları girişimciliğe iten birçok unsura işaret etmekte; genellikle kişisel özgürlük arzusu, kendini gerçekleştirme, başka işlerde çalışma imkanlarının olmayışı, ailenin ihtiyaçlarını karşılama gibi saiklerin öne çıktığını göstermektedir.

Girişimcilik ekosisteminin hem dünyada hem Türkiye’de hızla değişip gelişmesi, gerek girişimin başlangıç aşamasında, gerekse girişimin sürdürülmesiyle ilgili süreçlerde fırsatlar sunduğu kadar birçok sorunun da yaşanmasına neden olmaktadır. Kadın girişimcilere yönelik çalışmalarda en fazla öne çıkanlar; toplumsal önyargılar, aile ve iş sorumluluklarının birlikte sürdürülmesine yönelik zorluklar, rol çatışması, yetersiz iş bilgisi, iş kurarken ve sürdürürken karşılaşılan bürokratik engeller ve finansal zorluklar şeklindedir. Bu sorunlarla mücadelede kadınların erkeklerden daha fazla çaba göstermeleri gerekliliğine dikkat çekilmektedir.

Bu tez çalışmasının amacı, Antalya’da faaliyet gösteren küçük işletme sahibi kadın girişimcilerin girişimci olma nedenlerini; işlerini kurarken ve sürdürürken karşılaştıkları sorunları belirleyebilmektir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde girişimcilik kavramı, girişimcilik tarihi, girişimciliğin önemi, girişimciliği etkileyen kişisel ve çevresel faktörler ele alınmıştır. İkinci bölümde, kadın girişimcilik kavramı, tarihsel gelişimi, kadın girişimcilerin özellikleri, kadınları girişimci olmaya iten sebepler, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklara yönelik çözüm yolları incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar üzerine iki aşamalı bir araştırma yer almaktadır. Bu bölümde ilk olarak YÖK Ulusal Tez Merkezinde bulunan, Türkiye’de farklı illerde ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin sorunlarına yönelik bulgulara ulaşan yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları incelenmiştir. Farklı illerde ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren kadın girişimcilere yönelik 15 tez çalışması belirlenmiş ve tezlerin araştırma kısmında öne çıkan temel bulgular özetlenmiştir. İkinci aşamada, incelenen tez çalışmalarında saptanan sorunları içeren bir soru formu hazırlanmış ve Antalya’da faaliyet gösteren küçük ölçekli işletme sahibi 50 kadın girişimcinin katıldığı bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Veriler SPSS paket programından yararlanılarak analiz edilmiş ve ulaşılan sonuçlar literatürde kadın girişimci sorunlarına yönelik yapılan tespitler açısından tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞİMCİLİK OLGUSU

1.1. Girişimcilik kavramı

Girişimcilik kavramı ilk kez orta çağlarda kullanılmıştır. Kelimenin kökeni Latince’de intare’dan gelmektedir. İngilizce’de enter (giriş) ve pre (ilk) kelimelerinden türeyen girişimci kavramı entrepreneur, yani ilk girişen, ilk başlayan anlamındadır (Bozkurt, 2011: 4). Fransızca’da “entreprendre”, iş yapan anlamı taşımaktadır (Boz, 2008: 15). Türk işletmecilik literatüründe ilk defa bir işi yapan kişi “müteşebbis” olarak tanımlanmıştır. Arapça “teşebbüs” kelimesinden gelmektedir. TDK sözlüğünde girişimci kavramı, üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis, ticaret, endüstri vb. alanlarda sermaye koyarak girişimde bulunan kimse olarak tanımlanmaktadır (Akış, 2017: 5).

Özel sektör girişimciliği, VI. yüzyılda merkantilizmle birlikte yaşanan gelişmelere bağlı olarak özellikle Avrupa’da güçlenmiştir. Bu dönemde ülkelerin sahip oldukları özel ve kamu girişimlerin ürünlerini ihraç edip karşılığında ülkeye altın ve gümüş getirme çabaları, büyük sanayi kuruluşlarının kurulmasına neden olmuştur. İzleyen dönemde liberalizm ile birlikte uluslar arası ticaretin desteklenmesiyle girişimcilik faaliyetleri artmıştır. 18. yüzyılda Fransız geleneğini ifade eden fizyokrat düşüncede, girişimcilikle kastedilen, daha çok tarım alanındaki girişimciliktir. Cantillon’a göre girişimci hammaddeyi işlemek için belirli bir fiyattan alır ve sonucunda belirsiz bir fiyata satar ve piyasadaki belirsizliğe katlanma rolünü üstlenir. Bu dönemin sonunda ağırlık kazanmaya başlayan klasik dönemde ise iktisadi gelişme, girişimci faaliyetinin sonucu olarak görülmüştür¹. Dönemin iktisatçılarından Sayda girişimciyi, ekonomik kaynakları daha yüksek üretkenlik ve daha yüksek getiri alanına kaydıran kişi olarak tanımlamış; girişimciyi sermayeyi yatıran kişi olduğu için risk alan olarak ele alırken, aynı zamanda yenilik ile ilişkilendirmiştir (Er, 2013: 77).

Girişimcinin ekonomik sistemdeki rolünü en güçlü tanımlayan 20 yy. iktisatçılarından Schumpeter’dir. Kapitalist toplumun gelişme sorunları üzerinde duran Schumpeter, dinamik bir gelişme modelini benimsemekte ve bu sürecin baş aktörü olarak da girişimcileri görmektedir. Ona göre girişimciliğin mevcut şeyleri birleştirerek yeni fırsatlar ve organizasyonlar yaratması, ekonomideki gelişmenin tartışmasız ana kaynağıdır. Dolayısıyla girişimcilik aynı zamanda, yenilik ve değer yaratma eylemidir (Hatt, 2018: 157).

¹<http://www.economist.com/node/13565718> (erişim tarihi: 16.02.2019).

Schumpeter girişimcinin beş temel davranışından söz etmiştir:

1. Yeni bir ürün/hizmet üreterek müşteriye henüz bilmediği ürünle tanıştırmak,
2. Yeni bir üretim yöntemi geliştirmek,
3. Kimseye belli olmayan, henüz kimsenin girmedığı yeni pazarlar bulmak,
4. Yeni hammadde kaynağı bulmak,
5. Endüstriyi yeniden yapılandırmak (Schumpeter, 1934: 66, akt: Arıkan, 2002: 7).

Schumpeter, girişimciliği bir işletmenin sahipliği ya da sermayedar olmaktan daha çok henüz gerçekleştirilmemiş bir yeniliği ya da fikri ortaya atan kişi olarak açıklamaktadır. Bu işlevi ile girişimci mevcut kaynakları daha verimli ve yeni işlere yönlendiren kişidir ve bu özelliği ile modern ekonominin özü olarak görülmektedir (Er, 2013: 83). Schumpeter'in girişimcilik ile ilgili önemli kavramı "yaratıcı yıkım"dır. Bunun anlamı girişimcinin yeni bilinmeyen ürünler yaratma yoluyla mevcut üretim yapılarını, piyasada mevcut olan bağlantıları değiştirmesidir. Bu durumda yerleşik firmaların önceden sahip oldukları avantajlı kaynaklar ortadan kalkmaktadır. Bir yenilik diğer piyasalardakileri ikame ederek piyasayı daraltmakta veya yok etmektedir. Yeni piyasanın gelişerek farklı firmaları bünyesine çekmesi durumu "yaratıcı yıkım" olarak açıklanmaktadır (Er, 2013: 79). Girişimciler kapitalizmin esası olan, ekonomik yapının radikal biçimde değişimi, eski yapının bozulması ve yeni yapının yaratılması olarak "yaratıcı yıkım" sürecinin belirleyicileridir (Araz ve Tüzün, 2015: 251).

Girişimcilik faaliyetleri ekonomiye yeni bir dinamizm kazandırarak ülkenin ekonomik zenginleşmesi, ilerlemesi için de büyük önem taşımaktadır. Kişi kendi işini kurarak kendi işsizliğine çözüm bulmanın yanı sıra kurduğu iş sayesinde diğer bireyler için de istihdam yaratabilmektedir. Girişimciliğin ekonomik sisteme katkısı çok çeşitli şekillerde olabilir (Boz, 2008: 15);

✓ Girişimcilik, işsizlik sorununu çözümlmek için önemli vasıta ve ekonomik büyümenin dinamosudur.

✓ Girişimcilik, yeni fikirlerin yaratılmasında, yayılmasında, uygulanmasında etkili olmaktadır. Bu durum yeni endüstrilerin ortaya çıkmasına; teknolojileri kullanan sektörlerde verimliliğin artmasına ve büyüyen sektörler aracılığıyla ekonomik büyümenin hızlanmasına neden olmaktadır.

✓ Girişimci, kaynakları katma değeri yüksek alanlara aktarılmasında önemli işlev görür. Bu süreçte üretim kaynaklarının yeni bir bileşimi ile kullanılmayan üretim faktörlerinin kullanımını sağlar.

Baron ise (1998), bir girişimcinin yeni fikirler ortaya çıkaran, fırsatları tanıyan ve bunları yeni bir işe başlama riskini üstlenerek kabul ederek toplum için katma değere dönüştüren kişi olmasının, girişimciliğin sadece yeni bir iş kurma bağlamında ortaya çıkan bir eylem olmadığını gösterdiğini belirtmektedir (akt. Hatt, 2018: 157).

Girişimciliğe yönelik yapılan tanımlamaların önemli bir kısmı Tablo 1.1’de toplu olarak görülmektedir (Ercan ve Gökdeniz, 2009: 66).

Tablo 1.1: Girişimciliğe Yönelik Görüşler

Dönem	Kişi	Girişimciliğe Yönelik Tanımlama
İlk Çağ	-	Hayatını idame ettirmek için arayış içerisinde olan hür kimselerdir.
Orta Çağ	-	Büyük ölçekli üretim projelerinin yöneticisidir. Risk unsuru yoktur.
17. yüz yıl	-	Girişimci, hükümetle yapılan sabit fiyatlı sözleşmelerin, kâr ya da zarar riskini üstlenen kişidir.
1725	Richard Cantillon	Girişimci, sermaye sahibinden ayrı risk üstlenen kişidir.
1803	Jean Baptiste Say	Say Girişimcinin kazancı, sermayenin getirisinden ayrılmıştır
1876	Francis Walker	Fon sağlayıcı ile proje sahibi girişimcinin kazançları ayrılmıştır
1934	Joseph Schumpeter.	Girişimci, yenilik yapan ve yeni teknoloji geliştiren kimsedir.
1961	David McClelland	Girişimci, faal ve ılımlı riskleri alan kimsedir.
1964	Peter Drucker	Girişimci, fırsatları en üst düzeye çıkaran kişidir.
1975	Albert Shapero	Girişimci örgütün sosyal ve ekonomik işleyişinde inisiyatif kullanan ve muhtemel başarısızlık riskini üstlenen kişidir.
1980	Karl Vesper	Girişimci ekonomist, psikolog, iş adamı ve siyasetçiler tarafından farklı algılanmaya başlamıştır.
1983	GiffordPinchot	İç girişimci, faaliyette olan bir örgüt içerisindeki çalışan girişimcidir.
1985	Robert Hisrich	Girişimci zaman ve gayret sarf ederek farklı değerler üreten, çeşitli riskleri üstlenen ve sonunda maddi ya da manevi karşılık alan kişidir.
1995	Peter Drucker	Girişimci elindeki kaynakları düşük verimlilik alanlarından, yüksek verimlilik alanlarına aktaran ve orada tutmayı başarabilen kişidir.
1999	JeffreyTimmons	Girişimci çağdaş önderlikle dengelenmiş davranış ve düşünüş biçimine sahip, dürüstlük ve samimiyetle doğruların inşasını yapan kişidir.
2001	Philip A. Wickham	Girişimci belirli bir projeyi kendi girişimcilik anlayışı ile geliştiren kişidir
2002	G. Brenkert	Girişimci piyasa ekonomisinin vazgeçilmez unsurudur.
2003	L. W. Busenitze	Ekonomik refahın oluşmasında başrol oynayan kişidir

Kaynak: Ercan ve Gökdeniz, 2009: s.66

Girişimciliğe yönelik bu belirlemeler, girişimciliğin her şeyden önce bir firsat, bir değişim ve değer yaratma süreci olduğunu göstermektedir. Bu sreğte girişimcinin kapasitesi ve niyeti belirleyici olmaktadır. İş çevresinde oluşan firsatların değerlendirilebilmesi, girişimcinin motivasyonu ve yetenekleriyle oluşan kapasitesine bağlıdır. Girişimcilik eğitimi ve öğretiminin de potansiyel girişimcileri geliştirdiği, doğru kararlar almalarına yardımcı olduğu kabul edilmektedir. Özellikle günümüz koşullarında her şeyin hızlı ve sürekli değişen bilgilere dayanması, öğrenme sreğlerini kritik düzeyde önemli kılmaktadır. Bununla birlikte bazı araştırmalar, girişimcilik eğitimlerinin girişimcilik kapasitesi için bir öncül olmadığını; kültürel ve sosyal normlar yoluyla dolaylı bir etkinleştiricisi olduğunu göstermektedir. Ancak, araştırma ve geliştirme transferinin girişimci kapasitesi üzerinde önemli bir olumlu etkisi olduğu söylenebilir (etin ve Taşdemir, 2017: 77).

Girişimcilik faaliyetini başlatan girişimcilik niyeti kişinin iş planı yapmasını, geliştirmesini ve uygulamasını sağlayan bilişsel bir süreçtir. Bunun nedeni, girişimcilik faaliyetinin zihinsel olarak planlanan yani niyet edilerek yapılan bir davranış şekli olmasıdır (Alparslan vd., 2017: 150). Niyet, kişilerin dikkatini bir hedefe veya bir şeyi başarmaya odaklayan, zorluklar karşısında çaba sarf etmeye devam etmelerini sağlayan olgudur. Girişimcilik niyeti “yeni bir iş kurma yolundaki adanmışlık” olarak ele alınmaktadır ve temel olarak, yeni bir iş kurmanın, sürdürmenin ya da örgütleri dönüştürme fikrinin altında yatan nedenlere odaklanmaktadır. Bunun nedeni girişimcilik davranışının girişimcilik niyetinin bir ürünü olarak ortaya çıkmasıdır. Bird’e göre (1998) girişimcilik niyeti, kişisel özellikler ve sosyo-kültürel bağlamın etkisiyle oluşan rasyonel ve sezgisel düşüncenin etkisinde gelişir ve izleyen aşamada davranışları etkiler (akt. Sabuncu, 2017: 13).

1.2. Girişimciliğin nemi

Girişimci kişiler, ekonomik kaynakları, verimliliği en yüksek alanlara yönelterek, ortaya koyduğu yeni fikirlerle birleştirerek katma değerlere dönüştüren kişiler oldukları için topluma karşı önemli görevler üstlenir ve üstlendikleri bu görevler, onları ekonomik büyüme ve kalkınma için önemli kılmaktadır.

Girişimcilik, hem ulusal hem de uluslararası anlamda ekonomilere canlılık getiren lokomotif görevini üstlenerek az gelişmiş ekonomilerin yeniden yapılanmasına, gelişmekte olan ülkelerin daha hızlı kalkınmasına, gelişmiş ülke ekonomilerinde ise zenginlik ve refah yaratacak yeni bir dinamizme neden olan bir faaliyettir (Zengin, 2019: 25).

İşsizlik sorunu az gelişmiş ülkelerde en önemli sorunlardan biridir ve bu sorunun en önemli nedenlerinden biri yeni yatırımların yapılmamasıdır (ğrc, 2016: 67). Girişimciler

toplumun ihtiyaçlarını tespit ederek, bunları gidermek için yatırıma yönlendirmeye ve sonuç olarak toplumsal refaha ulaşmaya katkıda bulunmaktadır. Yapılan yatırımların sonucu olarak, işsizlik oranı azalmakta, gelir seviyesi artmakta, toplumun ve bireylerin genel refah düzeyinde iyileşmeler yaşanmaktadır (Zengin, 2019: 24). Dolayısıyla girişimcilerin sayının artması, istihdamın artmasını (Çöğür, 2016: 67); başkaları için yeni iş imkanlarının çoğalmasını sağlamaktadır.

Girişimcilik bir anlamda değer yaratmaktır. Değer yaratmak ise mevcut durumu daha iyi duruma getirmek, yapılacak işleri daha iyi yapmak için yeni yöntemler, yollar geliştirmek demektir. Yenilik süreci girişimsel boyutta ele alındığında yeni ve farklı değerler ortaya koyan ürün ve pazarlama anlayışıyla fırsat yaratmak, aynı zamanda da yeni ve farklı ürünler üreterek oluşturduğu fırsatları değerlendirmek anlamına gelmektedir (Zengin, 2019: 27).

Girişimcilik yeniliği teşvik eder, yenilikleri ticarileştirip yeni pazarlar oluşturur ve mevcut pazar yapısını değiştirir (Çöğür, 2016: 67). Girişimciler yaşamı kolaylaştıran yenilikleri ile ürün ve hizmet kalitesinin de iyileşmesini sağlarlar. Yeni işletmelerin yeni girişimler kurması ekonomide canlanma yaratmaktadır. Özellikle yeni teknolojilere dayalı girişimcilik sadece yeni şirketlerin sayısının artması değil aynı zamanda da yeni pazarların, yeni sektörlerin oluşmasına yol açmaktadır (Zengin, 2019: 27).

Girişimciler bilim ve teknolojinin gelişmesine, bilim ve teknolojiyi kullanarak, çalışma yaptıkları alanlara yatırım yaparak katkı sağlamaktadırlar. Uluslararası girişimcilik faaliyetinde girişimciler yurtdışında, kendi ülkelerinin tanıtımını da gerçekleştirmektedirler. Girişimcilik üretkenliği artırır, ekonomiye yeni ve verimliliği yüksek firmalar ekler, bu da mevcut işletmeler arasındaki rekabeti artırır (Çöğür, 2016: 67).

Bu tespitler ışığında girişimciliğin sosyal ve ekonomik olarak iki temel işlevi olduğu söylenebilir. Ekonomik alandaki işlevler:

- ✓ Refah düzeyinin artırılması ve orta sınıfın güçlenmesi
- ✓ Ekonomik büyümenin hızlanması
- ✓ Bölgesel gelişmelerde farkın azaltılması veya artırılması
- ✓ Yeni iş yerlerinin açılması ve istihdamın genişletilmesi
- ✓ Yeni endüstri alanlarının yaratılması

Sosyal alandaki işlevler:

- ✓ Değer yaratmak
- ✓ Teknolojik buluşların toplumun faydası için yeni ürün ya da hizmete dönüştürülmesi

✓ Toplumsal açıdan yenilikçi/değişimci bir sürecin başlatılması (Bozkurt vd., 2012: 233-234).

Bu işlevler girişimciliğin ekonomik büyüme ve istihdam yaratma açısından rolüne işaret etmekte; ekonomik büyüme ve istihdam yaratmada ekonomilerin başlıca itici gücü olarak vurgulanmaktadır. Ayrıca, girişimcilik işsizlik ve ekonomik büyümenin en önemli çözüm yolu olarak gösterilmektedir (Çöğür, 2016: 78).

Sonuç itibari ile ülkelerin gelişmesi ve kalkınmasında girişimciler, dinamo işlevini üstlenmektedirler. Bu nedenle, bu dinamo ne kadar etkin çalışırsa, o ülkenin gelişmesi ve kalkınması da o kadar çabuk ve sağlam olacaktır (Zengin, 2019: 28).

1.3. Girişimciliği Etkileyen Unsurlar

Girişimcilik alanında yapılan çalışmalarda en sık irdelenen sorular, neden bazı kişiler hayallerini gerçekleştirip, fikirlerini başarılı bir işletmeye dönüştürürken bazılarının başarılı olamadıklarıdır. Diğer bir deyişle neden girişimcilerin bir kısmı başarılı iken, bir kısmı başarısız olmaktadır? Bu sorulara cevap verebilmek için girişimcilerin özellikleri ve çevresel unsurları sıklıkla ele alınmaktadır. Zira girişimcilik sadece kişisel özelliklere göre gelişen bir süreç değildir; ya da uygun çevresel koşullar olsa da herkes girişimci olamamaktadır. Bu bölümde girişimcileri başarıya veya başarısızlığa götüren unsurlar, kişisel özellikler ve çevresel özellikler olarak ele alınmıştır.

1.3.1. Kişisel Özellikler

Girişimci, risk belirsizliği karşısında fırsatları belirleyen ve bunlardan yararlanabilmek için gerekli kaynakları bir araya getirerek bir iş yaratan kişidir (Scarboroug, 2005: 3). Dünya çapında girişimci bireyler, toplumda son derece hayati bir rol oynamakta, ulusal ekonominin büyümesine katkıda bulunan, yeni işler yaratan, yeni ürün ve hizmetler üretirken, yaşam kalitemizi geliştiren işletmeleri hayata geçirmektedir (Gomez elj ve Kusce, 2013: 908). Ekonomik ve sosyal katkıları açısından önemli faaliyetler gerçekleştiren girişimcilerin kişisel özelliklerini belirlemek için çok sayıda araştırma yapılmış olsa da, girişimcilikte başarı için gerekli olan özelliklerin ne olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır (Scarboroug, 2005: 4).

Girişimciler, bir işe başlarken farklı amaçlara sahiptirler; bunlar çoğunlukla bağımsız olma arzusu ve kişinin kendi patronu olması gibi ekonomik olmayan niyetlerdir. Yeni bir girişimi planlamak, başlatmak ve yönetmek için kaynaklara ve zamana yatırım yapmak gerektiğinden girişimci bu zorlu işleri yapabilmek için güçlü bir motivasyona sahip olmalıdır. Bu nedenle girişimcilik genellikle bir yaşam biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Kişisel özellikler, bir bireyin kendisini çeşitli durumlarda tutarlı olarak gösteren kalıcı özellikleridir. Belirli kişisel özelliklere sahip olması, girişimcilerin rollerini iyi bir şekilde yerine getirmelerini sağlar. Belirli özelliklerin yokluğu ise bir bireyin girişimci olarak ortaya çıkmasını engelleyebilir (Gomezeli ve Kusce, 2013: 908). Girişimcilik literatüründe en sık vurgulanan özellikler aşağıda belirtilmiştir.

Bağımsızlık arzusu: Girişimcilerin kendi işinin sahibi olma arzusu, işini kurmaya iten en önemli unsur olarak literatürde yer almaktadır. Girişimcilerin çevresel ya da işletme içindeki gruplar tarafından kontrol edilmekten kaçınmaları, kontrolü olabildiğince kendi inisiyatiflerinde bulundurmak istemeleri bağımsızlık arzusu ile ilgilidir. Özellikle karar mekanizmasını olabildiğince kendilerinde bulundurmak istemekte, buna bağlı olarak yetkilerini de daha az devretmeye gönüllü olmaktadır (Büber vd., 2013: 40).

Başarma ihtiyacı: Başarma ihtiyacı girişimcilik araştırmalarında en sık öne çıkan açıklayıcı güdülerden biridir. Kendini gerçekleştirme ihtiyacı olarak da belirtilen bu ihtiyaca sahip olanlar, zorlukları aşma ve zor olan işleri hızlı ve etkili bir biçimde yapmaya isteklilik sergilerler.²Başarı ihtiyacını girişimcilikle ilgili hale getiren en önemli konu, girişimcilerin, kendilerine özgü bir şeyler gerçekleştirme, başarma ve bu başarılarıyla anılmak istemeleridir (Tekin, 1999). Birçok araştırmanın sonuçları, başarma güdüsü ile girişimin performansı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını; başarma ihtiyacı duyan bireylerin girişimci davranış sergilediklerini ortaya koymuştur (İnce vd., 2015).

Özgüven: Özgüven, bireyin kendi yeteneklerine güven duymasını gösterir (Gomezeli ve Kusce, 2013: 909). Girişimciler genelde başarılı olma yeteneklerine çok güvenirler, başarı genellikle bu iyimserlik algıya dayanır (Thomas ve Norman, 2001). Özgüveni güçlü olan girişimciler, kısıtlı kaynaklarla iş sürecinin zorluklarını aşmayı başarabileceklerine inanırlar.

Kontrol odağı: Bu özellik, bireylerin yaşamlarındaki olayları kontrol edip edemeyeceklerine yönelik inancını anlatmaktadır. İç kontrol odağına sahip bireyler, kendi davranışları ve sonuçları üzerinde kontrol sahibi olduklarına inanırlar; diğer yandan dış kontrol odağına sahip bireyler ise kendi davranışları ve sonuçları üzerinde etkileri olamayacağına yönelik inanca sahiptirler. Dış kontrol odağına sahip olanlar için yaşadıkları, başkalarına, şansa, kadere bağlıdır. Araştırmalar girişimci bireylerin iç kontrol odağına daha eğilimli olduklarını, işletmenin sorunlarını çözme ve gelişimini sağlamada kendi gayretlerinin etkili olacağına inandıklarını göstermektedir (Kaygın ve Güven, 2015: 37).

Risk alma eğilimi: Girişimciler bir değer yaratırken, ekonomik, psikolojik ve sosyal riskler üstlenmeyi göze alırlar. Risk, başarısızlık ihtimali olan fırsatlara kaynak aktarılmasıdır

²<https://www.e-motivasyon.net/mcclellandin-gereksinimler-kurami-mcclellands-theory-of-needs.html>(erişim tarihi:14.04.2019).

ve bu tür riskler hesaplanmıştır (Çarıkçı ve Koyuncu, 2010). Girişimcilerin, doğası gereği kontrol edilemeyen riskleri üstlenmedikleri; ancak sıklıkla özgüvenleri ve kendilerine olan inançları nedeniyle, riskli durumlara yöneldikleri belirtilmektedir (Gomezeli ve Kusce, 2013). Girişimcilik literatürü bu kişileri risk alma eğilimi yüksek bireyler olarak açıklamaktadır. Nitekim profesyonel yönetici ile girişimcileri birbirinden ayıran en önemli farkın, kar/zarar riskini girişimcinin bizzat üstlenmesi olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte ekonomik risklerin girişimcilik faaliyetlerinin sadece bir boyutu olduğu, kariyer riski, sosyal riskler, psikolojik ve fiziksel risklerin de üstlenildiği belirtilmelidir (Erdem, 2001: 46).

Belirsizliğe tolerans: Girişimcilerin üstlendikleri farklı risklerin sonucunda hedefledikleri sonuçlara, başarıya ulaşma beklentisi vardır. Ancak, tersi bir durum da yani başarısızlık da muhtemel bir sonuçtur. Bu nedenle girişimciler eylemlerinde belirsizliğe katlanmak durumunda kalırlar (Erdem, 2001: 46). Belirsiz durum, bireyin yeterli veri olmaması nedeniyle tam olarak yapılandıramadığı bir durum iken belirsizliğe tolerans ise belirsiz durumlara yönelik olumlu tepki verebilmektir. Diğer bir deyişle bireyin belirsiz bir durumda aldığı karara güvenebilmesi, onun yüksek toleransa sahip olduğunu göstermektedir (Erdem, 2001: 44). Girişimcilerin belirsizliğe, değişen durumlara yüksek tolerans gösterme eğilimi vardır. Belirsizlikle başa çıkma kabiliyeti girişimcilik süreçlerinde çok önemlidir; çünkü, işletme kurucuları çeşitli kaynaklardan toplanan yeni, bazen de çelişkili bilgileri kullanarak kararlar alırlar (Thomas ve Norman, 2001). Özellikle günümüz koşullarında oluşan ani belirsizlikler karşısında girişimcilerin stratejik kararlar alarak belirsizliği yönetmeleri önemlidir. Ancak bu şekilde yenilik ve yaratıcılık süreçleri başarıya ulaşabilir (Dinçel, 2016: 88).

Yenilikçilik: Girişimcilik tanımlarında da vurgulandığı gibi yenilikçilik, sergilenen faaliyetlerin temelini oluşturmaktadır. Bir girişimci için yenilik, kurduğu işletmenin ekonomik ve/veya sosyal açılardan belirli amaçlara yönelmiş değişimleri yaratma faaliyetlerini kapsar. Bu nedenle girişimcilerde olması gereken özelliklere bakıldığında en çok uzlaşma, risk alma ve yenilikçilik özellikleri üzerinde durulduğu görülmektedir (Bozkurt, 2011: 14-15). Ancak yenilikçilik, sadece girişimcilik açısından değil, tüm işletme risklerinin başarı ile sonuçlandırılmasında önemli bir unsur niteliğindedir (İrmiş ve Özdemir, 2011: 139).

Gelecek odaklılık: Girişimciler sürekli fırsatlar arayışındadır. Onlar ileriye bakıyor, yarın ne yapacakları karşısında endişelenirler. Girişimciler, çoğu insanın sadece problem gördüğü yada hiç bir şey görmedikleri bir durumda potansiyel görebilirler. Geleneksel yöneticiler mevcut kaynakları yönetmekle ilgiliyken, girişimciler fırsatları tespit etmek ve

değerlendirmekle daha çok ilgilidir. Fırsatlar ve fikirler beklenmedik zamanda ortaya çıkabilir. (Thomas ve Norman, 2001).

Duygusal Zekâ: Son zamanlarda yapılan araştırmalar girişimcilerin yeni bir özelliği olarak duygusal zekaya vurgu yapmaktadırlar. Duygusal zeka; kişinin harekete geçebilme, karşılaşacağı sorunlara rağmen yoluna devam edebilme, motivasyonunu yüksek tutabilme, umut etme, empati kurma gibi becerileri içermektedir (Bozkurt, 2011: 15). Günümüzde bireylerin iletişim becerilerini geliştiren olanaklar giderek artmakta; bu durum daha fazla kişiyle etkileşim fırsatı sunmakta ve bireylerin duygusal zekâ potansiyeli güçlenmektedir. Duygusal zekâsı güçlü girişimciler de fikirlerini açıklama, iş yapma ve yaptırma süreçlerinde daha başarılı olmaktadır (Cin ve Günay, 2013: 15).

1.3.2. Çevresel Özellikler

Bireysel özelliklerin yanı sıra çevresel özellikler de girişimcilik faaliyetlerinde etkilidir. Çevre yapısı itibarıyla, girişimcilik faaliyetleriyle karşılıklı etkileşim içindedir; bu nedenle girişimciliği destekleyebilir ya da engelleyebilir. Girişimciliğin aslında çevrede ortaya çıkan bir fırsata bir cevap olduğunu belirten çevresel yaklaşıma göre sosyal, ekonomik, politik, yasal, demografik ve kültürel faktörler girişimciliği etkilemektedir. Bu faktörlerin herhangi birisinde meydana gelen bir değişim girişimcilik faaliyeti için bir fırsat ya da bir tehdit oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu değişim fırsat olarak algılanırsa girişimcilik için olumlu, tehdit olarak algılanırsa olumsuz bir durumun varlığından söz edilir (Kaygın ve Güven, 2015: 45).

Girişimcilerin kişisel özellikleri ve çevresel unsurların teşvik ya da engelleyici niteliği girişimlerin sıklığını ve sürekliliğini etkilemekle birlikte girişimlerin başarısını etkileyen iş ve yönetim bilgisinin önemli olduğu vurgulanmalıdır. Girişimcilerin başarılı olabilmesi için yeterli iş olanaklarının mevcut olması, işe başlamak için uygun zamanın olması, girişimcinin yönetsel becerilere ve yeterli öz sermayeye sahip olması önemlidir. Ayrıca riske karşı sigorta, doğru kuruluş yeri, küresel vizyon ve sürekli eğitim gibi konular da girişimcinin başarısını etkilemektedir.

Diğer yandan yeni girişimlerin önemli bir kısmı finansal, sosyal ve psikolojik nedenlerle başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Acelecilik, yeterli fizibilite çalışmasının yapılamaması, finansman sorunları, hatalı kuruluş yeri seçimi en fazla öne çıkan başarısızlık nedenleridir. Girişimcilerin işe başlarken yaptığı stratejik planlara ve bütün hesaplamalara rağmen neden başarısız olduğu araştırıldığında bazı temel hatalar ön plana çıkmaktadır. Kesin bir misyon ve vizyon tanımının olmaması, finans yönetiminin kötü olması, ödemelerin vadesi

ile kaynak arasında uyumsuzluk, işin inceliklerini saklamayıp her yerde anlatmak, aile ve yakınların şirket faaliyetlerine müdahalesi, çalışanlarını doğru seçememek, esas ürüne odaklanamayıp diğer alanlara yönelmek, kurumsal kimlik itibarının bozulmasına engel olmamak, yanlış iş kararları, müşteriye saygı göstermemek, ürün ve hizmet kalitesini önemsememek, gerçeklikten uzak sözler vermek ve beklenenin altında iş teslimi, kendi sağlığına dikkat etmemek en fazla vurgulanan hatalardır (Günceler, 2017).

1.3.2.1. Aile

Girişimcilik eğilimlerinin ortaya çıkması ve gelişmesini etkileyen en önemli etkenlerden biri ailenin özellikleridir. Girişimcilikle ilgili araştırmalar, girişimcilik kültürünün ailede kazanılan yönüne işaret etmekte; çocukların yetişme süreçlerindeki ilk rol modellerinin ailede şekillendiğini göstermektedir. Örneğin ebeveynleri memur olan çocukların girişimcilik eğilimleri, ebeveynleri girişimci olanlardan farklı olduğu belirtilmektedir (Akış, 2017). Nitekim bazı araştırmalar bu tespiti desteklemektedir. İngiltere’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre girişimcilerin önemli bir kısmının ebeveynleri ya da yakın akrabaları girişimcidir ve gençler aynı işi sürdürme veya büyütme eğilimi taşımaktadırlar (Aytaç ve İlhan, 2007: 105). Ailenin veya yakın çevrenin temel rolü girişimcilik kültürünün oluşturulmasıdır. Ailenin ait olduğu sosyo-ekonomik çevre; değerleri; ailenin verdiği eğitim vb nitelikler sosyalizasyon süreçlerini etkilemektedir. Yetişme süreçlerinde çocuklara erken yaşlarda sorumlulukların verilmesi, onlara belirli konularda tecrübe kazandırılması, cesaretlendirilmeleri, girişimci bir kişiliğin oluşmasına olumlu bir etki yaratmaktadır.

1.3.2.2. Eğitim

Eğitimin girişimcilik eğilimlerini uarmada önemli bir etkisi vardır. Eğitim kişiye özgüven ve bağımsızlık kazandırmakta ve bu özellikler de işe başlama, iş kurma ve sürdürmede etkili olmaktadır. Aynı zamanda eğitimin kişilere, alternatif kariyer seçenekleri sunmakta; vizyon geliştirmekte ve fırsatları algılamada avantaj sağlamaktadır. Ayrıca girişimcilik ile ilgili süreçlerde toplumun genel eğitim profili de önemlidir. Eğitim düzeyinin yüksek olması, toplumdaki kaynakların verimli ve karlı kullanımı, haklar ve sorumluluklarla ilgili olarak kişilerin daha bilinçli olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda kaynak yaratma, kazanç sağlama, bilgiye pratik değer kazandırma, her işte işlevsellik gözetme, başarma konusunda kendine güven gibi gerekli eğilimleri güçlendirmektedir. Bu durum girişimci için bir kültürel birikim ortaya çıkarır (Aytaç ve İlhan, 2007: 114)

1.3.2.3. Mali Çevre

Girişimler ticari kuruluşlardır ve faaliyetlerini sürdürebilmeleri için gelirleri giderlerinden fazla olmakla, finansal gelişmelerini sağlamak zorundalar.

Aksi durumda kazanç sağlamayan, çalışmalarını karlı bir sonuca bağlayamayan bir girişim, uzun soluklu olarak işletme faaliyetlerini sürdürememektedir. Bu anlamda, finansal faktörler bir girişimcinin hayatta kalması için üzerinde çabalaması, mücadele etmesi gereken kritik bir öneme sahiptir. Daha dengeli ekonomik koşullar olduğu hallerde girişimci, eylemlerinde yenilik ve yaratıcılık hususunda daha atılgan olabilmektedir; daha doğru stratejik hamlelerde bulunabilmektedir. Finansal krizler çoğu zaman girişimciler açısından fazla risk oluşturabilir. Buna rağmen, girişimciler sahip oldukları beceriler yardımıyla bu riskleri fırsata dönüştürebilir. Hükümet politikaları ve finansal sistemin dışı açık veya kapalı olması gibi değişen devlet politikaları da girişimcilik faaliyetleri üzerinde etkilidir. Bunların yanında hükümetlerin girişimciliği ve KOBİ'leri destekleyici ve özendirici yaptırımları girişimcilik faaliyetlerinin gelişimi açısından önemli görülmektedir (Amon, 2018: 19,29).

Diğer yandan vergi sisteminin yapısının üretimi ve istihdamı cezalandırıcı nitelik taşıması önemlidir. Emek piyasalarındaki esneklik, piyasa giriş çıkışların serbest ve şeffaf olması, icra-iflas kanunlarının rekabeti engellememesi, ticaret kanunlarının girişimciliği, ortaklığı ve rekabeti destekler nitelikte olması önemli konulardır (Güner ve Korkmaz, 2011: 47).

Girişimciler başlangıç aşamasında ve faaliyetlerini devam ettirme süreçlerinde banka ve kredi kurumlarının zorlayıcı şartlarından da çok etkilenirler. Teminat konusunda karşılaştıkları zorluklar, bankaların ve ya kredi kurumlarının yüksek faiz oranlar girişimciler için ciddi maddi sorunlara yol açabilmekte ve bu onların faaliyetlerini başarısızlığa da sürüklemektedir. Girişimciliğin yaygınlaşması için ülkelerin finansal ve ticari kanunlarının daha ulaşılabilir ve teşvik edici şekilde olması gerekmektedir.

1.3.2.4. Yasal, Siyasi ve İdari Faktörler

Girişimciliği etkileyen önemli hususlara bakıldığında yasal, siyasi ve idari faktörlerin bir ülkede girişimciliğe olumlu ya olumsuz etkide bulunduğu görülmektedir. Girişimcilerin verimliliğinin daha yüksek ve sayısının daha fazla olması için ülkede mülkiyet hakları sisteminin şeffaf ve sağlam olması önemlidir (Güner ve Korkmaz, 2011: 47).

Yasal sistemin güçlü ve verimli olması, adli sistemin doğru ve hızlı yürümesi, iş hayatındaki çatışmaların adil şekilde ve kısa zamanda çözülmesi, iş hayatının sağlıklı biçimde sürmesini, bu şekilde girişimci faaliyetlerinin güvence veren ve sağlam bir yasal temin

üzerinde ilerlemesini mümkün kılmaktadır. Araştırmalar, verimli adli sistemin ve hükümet idaresinin ülkelerin finansal büyümesini olumlu biçimde etkilediğini göstermektedir (Amon, 2018: 23).

1.3.2.5. Kültür

Bireylerin (girişimcilerin, idarecilerin, çalışan kişilerin) tutum ve davranışları üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olan kültür, toplumların yüzyıllarca süren değer birikimleri sonucu oluşan ortak özellikleridir (Ercan ve Sıgır, 2015: 98). Dolayısıyla bireylerin girişimciliğe niyetlenmelerinde kültürel yapı etkili olacaktır (Durak, 2011: 198). İş kurma fikri toplumun kültüründen, girişimcinin ait olduğu alt kültürlerin özelliklerinden etkilenir; çevresi, arkadaşları, ailesi, öğretmenleri ve meslektaşlarından aldığı destekler önemli olmaktadır. Eğer kültürel anlayışların kişinin kendi işini kurarak başarılı olmasına değer veriyorsa, başarıyı desteklemeyen bir kültüre nazaran daha fazla işletmenin kurulmasına ortam hazırlayacaktır. Başarılı olmak, kişinin kendi işinin patronu olması, bireycilik, para itibar kazanmak gibi değerlerin ön plana çıktığı kültürde, girişimcilik daha fazla desteklenmektedir ve dolayısıyla yeni işletmelerin kurulma oranı da daha yüksektir. Buna karşın, başarısızlığın ayıplandığı kültürlerde girişimcilik ve yeni iş kurma oranları düşüktür. Kültürlerin girişimciliğe karşı olan veya onu destekleyen kültürler olarak tanımlanması kuşkusuz doğru değildir. Bunun yerine alt kültürlerin girişimciliği olumlu veya olumsuz etkileyecek koşullar sağladığı söylenebilir (Çarıkçı ve Koyuncu, 2010: 7).

Başarma ihtiyacı ile girişimcilik ilişkisinde kültürün etkisine yönelik yapılan araştırmalarda, Amerikan toplumunda bireylerin başarma ihtiyaçlarının güçlü bir biçimde desteklendiği belirtilmektedir. Diğer yandan açık toplumlarda, başarısızlık büyütülmez ve hataya tolerans yüksektir. Toplumda bu tür bir anlayış hâkim olduğunda, bireyler yenilikleri denemeye hevesli olurlar; girişimcilik toplumca desteklenen bir faaliyet niteliği kazanır. Bazı toplumlar girişimcilik ekosistemi için görülebilir ve ulaşılabilir kaynaklar yaratarak, girişimcilik başarılarını duyurarak ve fırsat çeşitliliği yaratarak uygun bir ortam hazırlar. (Erdem, 2001: 48); daha fazla kişinin girişimcilik kariyerine niyetlenmesini sağlar. Diğer yandan, yenilikleri önemsemeyen, belirsizliğe toleransı düşük, başarı kültürü zayıf toplumlarda bireylerin girişimciliğe gönüllü olması kolay değildir (Demirel ve Tikici, 2004: 54). Özet olarak, girişimcilik faaliyetlerine sosyal desteğin güçlü olduğu kültürlerde girişimcilerin sayısı artarken, girişimciliğe karşı bir takım engellerin, zorlukların olduğu kültürlerde girişimcilik niyeti zayıf olmaktadır.

Sargut'a göre Türk toplumu ortak değerlerle hareket etmeyi öne çıkaran bir kültür yapısına sahiptir. Hofstede'in yaptığı çalışmada da bu görüş desteklenmektedir ve Türk toplumu Japonya, Pakistan ve Arjantin gibi ülkelerle birlikte toplumculuğun önde olduğu ülkelere dendir. Çelik tarafından yapılmış çalışmada (Çelik, 2001), Türk toplumunun % 75'i, Japonların % 76'sı toplumcu görünürken, Amerikalılarda bu oran % 32 düzeyindedir. Girişimcilik açısından değerlendirildiğinde bireyci kültürlerde hâkim olan değerlerin bağımsızlık eğilimi, kendine güven, iç denetim odaklılık, akılcılık vb. olduğu görülmektedir. Bu değerler başarılı girişimcilerde sahip olması gerekenlerdir ve bireyciliğin yoğun olduğu kültürlerde girişimcilik faaliyetlerinin fazla olması ve bu toplumlardaki girişimcilerin sayısının fazlalığı olağan bir durumdur (Çarıkçı ve Koyuncu, 2010: 7).

Girişimcilerde olması gereken yukarıda belirtilen kişisel özelliklerin varlığı/yokluğu ve girişimcilerin faaliyet süreçlerinde doğrudan etkili olan çevresel özelliklerin olumlu/olumsuz yönde olması, girişimcileri başarıya ya da başarısızlığa götüren sebepler niteliğindedir.

1.4. Girişimcilik Türleri

Girişimcilik literatüründe birçok tipolojiler kullanılmaktadır. 1967 yılında Norman Smith tarafından yapılmış olan sınıflandırma ise bunlardan en bilinenidir. Bu sınıflandırmada girişimciler, "esnaf girişimci" ve "fırsatçı girişimci" olarak ikiye ayrılmaktadır. Esnaf girişimci; eğitim düzeyi sınırlı, işçilik deneyimine sahip, yönetim becerisi olmayan ve finansal kaynakları kendi kişisel birikimi veya aile, akraba, arkadaş çevresi ile sınırlı olan girişimcilerdir. Fırsatçı girişimci ise; eğitim düzeyi daha yüksek, yönetim becerisi ve deneyimi olan, orta sınıf bir geçmişe sahip, fırsatları göre bilen, yenilikçi ve çok çeşitli stratejiler geliştire bilen, daha geniş finansal kaynaklar kullanabilen girişimcidir (Özkul ve Dulupcu, 2007: 76,77).

Nitelik temelinde girişimcilik yedi kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; özgün girişimcilik, kurumsal girişimcilik, iç girişimcilik, profesyonel girişimcilik, girişimci girişimcilik, teknik girişimcilik ve çevreci girişimciliktir (Özgüner, 2015: 150,151).

Özgün girişimcilik; girişimcilerin öncelikle kendi yetenek, güç, algı, sezgi, deneyim, ustalık, beceri, bilgi gibi özelliklerini kullanarak hayallerini gerçekleştirmeye yönelik sıfırdan kendi işlerini kurma eylemidir.

Kurumsal girişimcilik, büyük işletmelerin, yeni girişimlerin oluşmasına destek olması veya mevcut küçük işletmeleri destekleyerek yeni girişimler için zemin oluşturulmasıdır.

İç girişimcilik, bir kurulu işletme veya bir örgütsel ağ içinde kendini geliştirmiş bireylerin veya ekiplerin kendi tercihleri veya yapılan teşvikler doğrultusunda mevcut işletmede kalarak yeni fikirler projeler üretmesidir.

Profesyonel girişimcilik (yönetici girişimcilik), işletmenin içerden veya dışarıdan birine satılması veya devredilmesidir. Profesyonel anlamda, bir girişimci işletmeyi devralırken, bir girişimci işletmeyi terk etmektedir.

Girişimci girişimciliği, daha önce belirli alanlarda girişimcilik faaliyetlerinde bulunmuş, sonrasında işletmelerini satmış deneyimli girişimcilerin, kendilerine fırsat alanı olarak kuluçkadan yeni çıkmış girişimcileri esas almalarıdır. İyi bir fikri, sağlam ve yenilikçi bir projesi olan fakat bunu eyleme dönüştürmekte zorluk çeken girişimciler için, yeni bir motivasyon, iyi bir finansör, rasyonel bir ortak, iyi bir organizatör, sağlam ve cesur bir arkadaştır. Politikacı, avukat, satış elemanı, yöneticilik gibi meslek dalları girişimci girişimcilik tipine sahip kişiler için başarılı olabilecekleri meslek gruplarıdır.

Teknik girişimcilik; eğitim düzeyi yüksek, deneyimli ve bilgili, yüksek teknolojiye sahip girişimcilerin projelerine yapılan yatırımlardır.

Çevreci girişimcilik ise genellikle çevresel sorunlara ve bu sorunların getirdiği yenilik ve fırsatları çevre bilinci ile değerlendiren girişimcilik türüdür.

1.5. Türkiye’de Girişimcilik

Türkiye’de girişimcilik dört tarihi aşamadan geçmiştir: Osmanlı imparatorluğu dönemi, Cumhuriyetin kurulmasıyla başlayan ve 1950 yılına kadar devam eden dönem, 1950-1980 arası ve 1980 sonrası dönem.

Osmanlı imparatorluğu döneminde, devletin yeni pazarlar, sektörler yaratmak ve piyasada rekabet oluşturmak gibi her hangi bir iktisadi politikası mevcut değildir. Bu dönemdeki girişimcilerin çoğu yabancılardan ibarettir.

Cumhuriyetin kurulmasından 1950 yılına kadar olan dönemde ise ticari faaliyette bulunan ve girişimci olarak görülen kişilerin az olması, birçoğunun göç etmesi gibi sebepler girişimciliğin en önemli sorunları niteliğindedir. Cumhuriyetin ilk döneminde ülkede en büyük girişimci devlettir. 1950-1980 arası dönemde sanayileşme ve özel sektörün kalkındırılması için adımlar atılmaya başlanılmış, ancak ekonomik altyapının durumu ve mevcut sistemde önemli değişiklikler yapılmaması nedeniyle ekonomik sorunlar yaşanmıştır. Bunun yanı sıra bu dönemde milli girişimci kesimi oluşturmaya yönelik istek ve çabaların yanında kamunun yarattığı olanaklar sayesinde girişimci sayısında kayda değer artış

yaşanmıştır. 1980 sonrasında ülke hem girişimcilik hem de birçok alanda kabuk değiştirmiş, ekonominin ardından sosyo-kültürel değişiklikler yaşanmıştır (Öktem vd.,2007: 51).

Türkiye’de girişimciliğin gelişmesine yönelik çalışmalar, 1980’li yıllardan uygulanmaya başlamış, 1990’lı yıllarda ise hızlanmıştır. 2000’li yıllarda ise girişimciliğe yönelik kurum ve kuruluşlar tarafından destekler önemli derecede artmıştır. Bu kapsamda:

✓ Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007-2013), KOBİ’lerin ve girişimcilerin rekabete dayanıklılığını artırmak ve yeni pazarlara açılmalarını sağlamak için girişimci adayların kendi işini kurma ve geliştirme aşamalarında gerekli eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanması konusuna önem verilmesi, teknoloji geliştirmeye yönelik girişimler için risk sermayesi ve benzer araçların yaygınlaştırılması yer almaktadır.

✓ Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018), eğitim sisteminde küçük yaşta girişimcilik kültürünün aşılması, üniversite-sanayi işbirliği kapsamında girişimciliği geliştirici faaliyetlerin artırılması, akademisyen ve öğrencilerin girişimcilik ve AR-GE çalışmalarının desteklenmesi, sanayi, ticaret, hizmetler sektörlerinin yanı sıra tarım sektöründe de girişimciliğin yaygınlaşması yer almaktadır.

✓ 2013-2015 Orta Vadeli Programda yenilik temelli girişimcilik destek mekanizmalarının geliştirilmesi, 2014-2016 Orta Vadeli Programda girişimcilerin finansman kaynaklarına erişimlerinin kolaylaştırılması yer almaktadır.

✓ Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 (Avrupa Üyeliğine Doğru) Eylem Planı’nda sanayi sektöründe girişimciliğin yaygınlaştırılmasına yönelik eğitim ve desteklerin verileceğinin belirtilmesi bulunmaktadır.

✓ KOSGEB 2011-2013 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı’nda girişimciliğin toplumda yaygınlaşması ve tüm topluma ulaşması için çalışmaların yapılacağı belirtilmektedir. Yeni ve başarılı işletmelerin sayının artması için daha çok teşvik etme ve girişimcilik kültürünü geliştirmeye yönelik uygulamalarda bulunmak, girişimcilik politikalarına rehberlik yapmak gibi çalışmalarla, Türkiye’de girişimcilik ve girişimciler desteklenmiş ve desteklenmeye devam etmektedirler (Sönmez ve Toksoy, 2014: 47,48).

1999 yılından itibaren her sene küresel bir rapor yayınlayarak yıllık girişimcilik seviyelerini belirlemeye çalışan GEM araştırmasına Türkiye ilk olarak 2006 yılında katılmıştır. 2010 yılından itibaren bu çalışmalarla ilgili liderliği KOSGEB üstlenmiştir.

GEM 2015-2016 Küresel girişimcilik raporunda yayınlanan ülkeler bazında girişimci alt yapılarının incelendiği tablo değerlendirildiğinde, Avrupa ülkeleri içinde yer alan Türkiye’nin yeniliğe geçiş odaklı olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tablo GEM 2015-2016 küresel raporundan uyarlanmış olup, farklı değişkenler esas alınarak incelenmiştir.

Tablo 1.2 Türkiye'nin Girişimcilik Altyapı Koşullarının Yeterlilik Durumu

Girişimcilik Altyapısı Göstergeleri	Puan Durumu (1=En Yetersiz, 9=En Yeterli)
Girişimci Finansmanında Etkinlik	3.8
Hükümet Politikaları (destek ve ilgi)	4.4
Hükümet Politikaları (vergi ve bürokrasi)	3.4
Hükümet Girişimcilik Programları	4.1
Okul Sürecinde Girişimcilik Eğitimi	2.2
Okul Sonrası Süreçte Girişimcilik Eğitimi	5.2
Ar-Ge Transferi	4.2
Ticari Ve Hukuki Altyapı	5.1
İç Pazar Dinamikleri	5.8
İç Piyasa Yükleri Veya Giriş Yönetmeliği	3.9
Fiziksel Altyapıları	6.5
Kültürel Ve Sosyal Normlar	5.3

Tablo 1.2’de görüldüğü gibi Türkiye’nin girişimcilik altyapısı açısından en yüksek yeterlilik puanı ilk sırada 6.5 ile fiziksel alt yapıdır. İkinci en yüksek puan ile (5.8) iç pazar dinamikleri gelmektedir. Fiziksel alt yapı ve iç pazar dinamiklerinin yüksek puan göstergesine sahip olması, Türkiye’nin gerek bulunduğu konum gerekse de OSB bölgelerinin sayısının her geçen gün artmasına bağlanabilir. Bu hususlar, ülkede girişimcilerinin faaliyete başlamaları ve pazarlara açılmaları hususunda avantaj yaratmaktadır. Buna karşılık okul sürecindeki verilen girişimcilik eğitime yönelik puan düşüktür (2.2). Bu durum Türkiye’de girişimcilik alt yapısında en yetersiz alanının eğitim olduğunu göstermektedir. KOSGEB vd. kurumlar özellikle okullarda girişimcilik derslerinin verilmesine yönelik uygulamalar gerçekleştirmektedir. Ancak tablodaki sonuçlara dayanarak bu eğitimlerin yeterli seviyeye ulaşmadığı ve yaygınlaşmadığı söylenebilir. En düşük puan alan ikinci alan ise vergi ve bürokrasi engelleridir. Uygulanan vergilerin ve bürokrasi sürecinin girişimcilik faaliyetleri için daha kolaylaştırıcı şekilde düzenlenmeye ihtiyacı olduğu görülmektedir (Bilginer, 2017: 37).

Diğer yandan KOSGEB tarafından hazırlanan ve yakın zamanda yayımlanan Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planının (GİSEP, 2015-2018) amacı, ülkede girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak, güçlü bir girişimcilik ekosistemi oluşturarak girişimciliği

geliştirmektedir³. GİSEP'in hazırlanmasında, onuncu kalkınma planı ve diğer stratejik planlar göz önünde bulundurulmuş ve şu prensipler temel alınmıştır:

- Kamunun girişimcilikle ilgili düzenleyici, yol gösterici, izleyici olması; uygulamalarda rol üstlenmesi
- Özel kuruluşların girişimciliğin geliştirilmesindeki rolünün arttırılması
- Girişimcilik desteklerinin uygulanmasında özel kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile stratejik işbirlikleri yapılması
- Düzenleyici çerçeve ile ilgili çalışmaların tüm tarafların katılımı ile gerçekleştirilmesi
- Girişimcilik Konseyi'nin çalışmalarıyla etkin koordinasyon sağlanması
- Desteklerin tasarlanmasında hedef kitleye özgü ihtiyaçların göz önünde bulundurulması

Stratejik planın müdahale alanları ve hedefleri ise raporda şu şekilde belirtilmektedir:

- Düzenleyici Çerçeve (Girişimci dostu düzenleyici çerçevenin geliştirilmesi)
- Yenilikçi Girişimciliğin Desteklenmesi (Yenilikçi ve teknoloji tabanlı girişimciliğin desteklenmesi)
- Tematik ve Genel Destekler (Kadın Girişimciliği, Genç Girişimciliği, Eko Girişimcilik, Sosyal Girişimcilik, Yenilikçi Girişimcilik ve Küresel Girişimcilik gibi öncelikli tematik alanlarda ve genel alanlarda sürdürülebilir bir destek sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması)
- Girişimcilik Kültürü (Ülkemizde girişimciyi ve girişimciliği benimsemiş bir kültürün geliştirilmesi)
- Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri (Örgün ve yaygın eğitim düzeyinde girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve girişimcilere yönelik danışmanlık sisteminin geliştirilmesi)
- Finansmana Erişim (Girişimcilerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması ve sürdürülebilir bir şekilde artırılması)

Eylem planında, kadın girişimciliği, genç girişimciliği, eko girişimcilik, sosyal girişimcilik ve küresel girişimcilik gibi öncelikli tematik alanlarda ve genel alanlarda sürdürülebilir bir destek sisteminin geliştirilmesi ve uygulanmasına vurgu yapılmaktadır. Bu kapsamda “Kadın Girişimci Elçileri” projesinin yaygınlaştırılması; kadın girişimcilere yönelik eğitim ihtiyaç analizinin yapılması, kadın girişimcilerin sorunları konusunda araştırmaların yapılması hedeflenmiştir.

³https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/Gisep_2015-2018_TR.pdf (erişim tarihi: 09.09.2019)

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN GİRİŞİMCİLİK OLGUSU

2.1. Kadın Girişimcilik Kavramı

1980'lere kadar olan sürede kadın girişimciler hakkında bir bilginin olmadığı, girişimcilik çalışmalarının daha çok erkek girişimcilerle ilgili olduğu söylenebilir. 1976 yılında Schwartz tarafından yayımlanan, kadın girişimcilerin özelliklerini ve motivasyonlarını ele alan çalışma, konuya yönelik ilk makale niteliğindedir. Bu çalışmada kadınların da erkeklere benzer şekilde, başarı ihtiyacı, iş memnuniyeti ve bağımsızlık motivasyonu ile hareket ettikleri belirlenmiştir. Brush ve Hisrich (1987) tarafından yapılan sonraki araştırmada da, kadınların erkeklerle aynı motivasyon faktörlerine sahip oldukları bulunmuştur. Bununla birlikte kadınların daha kısa süreli işletme eğitimi aldıkları, sermaye temini konusunda daha çok engellerle karşılaştıkları ve girişimlerinin daha yavaş büyüdüğü tespit edilmiştir. 1990'ların sonlarına kadar gerçekleştirilen bu konudaki araştırmaların daha çok tanımlayıcı nitelikte olduğu görülmektedir (Arıkan, 2016: 18).

Kadın girişimci, kendi adına kurduğu iş yerinde çalıştırdığı kişilerle birlikte veya tek başına çalışan; işin sahibi olarak ortaklık kuran; herhangi bir ürün veya hizmet üretimi ile ilgili faaliyetleri gerçekleştiren (pazarlama, satış, dağıtım gibi); işi ile ilgili örgüt, kişi, kurum veya kuruluşlarla kendi adına ilişki kuran; iş sürecinin planlanması, iş yerinin işletilmesi, geliştirilmesi veya kapatılmasına yönelik olarak kendisi karar veren ve bu işinden elde ettiği kazancının yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi olan kişidir (Soysal, 2010: 65).

Girişimcilik faaliyetlerinde cinsiyetinin belirleyici unsur olmadığının kabul görmesi ve iş dünyasında kadın girişimcilerin sayının artması nedeniyle kurallar yeniden oluşturulmaktadır. Kadınlar girişimcilik faaliyetlerinin gereği olarak fırsatları değerlendirip, başarılı bir şekilde gerekli kaynakları bir araya getirirler. Bunun yanı sıra değişim içeren dinamik bir süreci başarı ile yürütüp, yönetirler (Keskin, 2014: 73).

2.2. Kadın Girişimcilik Türleri

Girişimcilik literatüründe kadın girişimcilerin iş-aile dengesi açısından farklı tipolojilere ayrıldığını belirten çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin Goffee ve Scase (1985) tarafından geleneksel rollere ve girişimcilik ideallerine bağlılık değişkenlerine göre yapılan ayırımda, geleneksel rollerini daha öncelikli yerine getirmek isteyen kadın girişimciler, evcimen tip olarak tanımlanırken; iş-aile dengesini korumaya çalışan ve bu nedenle de işini büyütmek istemeyen kadın girişimciler ise geleneksel girişimci olarak ifade edilmektedir.

Girişimcilik ile ilgili ideallerini geleneksel cinsiyet rollerinin üstünde tutan ve işletmesinin büyütmeyi öncelikli hedef olarak gören kadın girişimciler ise yenilikçi girişimci olarak; iş hayatında ayrımcılığa uğrayan ve daha çok bu konuyla mücadele etmek için iş kurmayı tercih eden, iyi eğitilmiş, vasıflı kadınların girişimciliğini ise radikal girişimci tipi olarak tanımlanmaktadır (Goss, 2015).

2.3. Kadın Girişimcilerin Özellikleri

Kadınların doğuştan gelen bazı özellikleri kendileri için iş dünyasında avantaj yaratabilmektedir. İletişim yeteneği, sabırlı, duygusal zeka, şefkatli ve sempatik olmak, çözüm üretebilme yeteneği, duyularından azami derecede faydalanabilmek, çatışma yönetimi, organize etme, zaman yönetimi, yaratıcılık, vb. doğuştan gelen ve annelik rolünün etkisiyle yoğunlaşan duygu ve düşünceler, davranışa yansiyarak kadınları iş dünyasında her pozisyonda (girişimci, yönetici, çalışan) başarılı kılmaktadır (Zhao vd., 2005: 26).

Literatürde kadın girişimcilerin özellikleri ile ilgili yapılan araştırmalarda bağımsız, dinamik, rekabetçi, özgüvenli ve amaç yönelimli oldukları bulunmuştur. Diğer yandan girişimci kadınların risk alma, hırslı olma, kendi işini kontrol etme gibi özelliklere de sahip oldukları açıklanmaktadır (Soysal, 2010). Bu saptamalar kadın girişimcilerin, girişimcilik özellikleriyle tanımlanan profile oldukça uygun olduğunu göstermektedir.

Kadın girişimcilerin özellikleri üzerine yaptığı çalışmada Soysal (2010) üç boyut belirlemiştir. İlk olarak girişimcinin kişisel özellikleri olarak, yenilikçilik, kendine güven, risk alma, yaratıcılık, bağımsızlık, akılcılık ve rekabetçilik özellikleri vurgulanmaktadır. İkinci olarak girişimcinin sosyo-kültürel değerlerle ilgili bazı özelliklere sahip oldukları belirtilmektedir. Çevresindeki ilişkileri ve kaynakları iyi değerlendirebilen, yakın çevresinin ve akrabalarının desteğini kazanmıştır. Üçüncü olarak cinsiyet temelli rollerden kaynaklanan özelliklere dikkat çekilmektedir: Hoşgörülü, iyi iletişim kuran, özverili, kolaylıkla problem çözebilen ve duygusal özellikler bu kategoride yer almaktadır. (Soysal, 2010).

Kadın ve erkek girişimcilerin özellikleri üzerine yapılan bazı araştırmalarda farklılara dikkat çekilmektedir. Örneğin girişimcilik motivasyonu açısından erkekler için kontrolü elinde bulundurma, işi bitirmenin başarısını önemseme gibi unsurlar öne çıkarken; kadın girişimciler için daha çok işi yalnız yapmaktan duyulan tatmin, amaca ulaşmaya bağlı başarı önemli olmaktadır. Uğraş alanları olarak erkeklerin daha çok üretim sektöründe, kadınların ise hizmet sektöründe iş yapma önceliklerine dikkat çekilmektedir (Çalışır ve Kılıçarslan, 2017: 128).

2.4. Kadınları Girişimciliğe Yönlendiren Faktörler

Kadınlar için uygun istihdam fırsatları, aileleri için ise gelir kaynağı yaratabilmesi nedeniyle tüm dünyada kadın girişimci sayısı giderek artmaktadır. Dünya Bankası verileri, son yıllarda dünyadaki ekonomik büyümenin yaklaşık yarısının kadın girişimcilerin katkısıyla sağlandığına işaret etmektedir. Örneğin Güneydoğu Asya’da kadın girişimcilerin sayısı toplam girişimcilerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Ekonomik durgunluk döneminden çıkan Macaristan, Rusya ve Polonya’nın kalkınmasına ve gelişmesine kadın girişimcilerin önemli katkılar sağladığı belirtilmektedir (Arıkan, 2016: 139). Bu tür gelişmeler nedeniyle kadın girişimcilerin, küresel refah ve büyüme için sağladıkları katkıların artması gerektiği belirtilmektedir (Agarwall ve Lenka, 2015: 356).

Kadınların hangi nedenlerle girişimci olmaya yöneldikleri sorusu “itici ve çekici faktörler” ile açıklanmaktadır. Güney (2006), çalışmasında kadınları girişimciliğe iten faktörleri açıklayan araştırmalardan örnekler vererek, itici faktörlerin kadınları kendi işini kurmaya iten zorunlu faktörler (eşin ölümü, boşanma, ailevi sorumlulukları yerine getirme konusunda zaman yaratma, iş ortamındaki hayal kırıklıkları, engellenme gibi) olarak ele alındığını açıklamaktadır. Küresel girişimcilik endeksi araştırma grubu (GEM), kadınları girişimciliğe iten faktörleri “ihtiyaç girişimciliği” olarak belirtmekte; girişimciliğin yetersiz ve olmayan seçeneklere bir tepki olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir.

Çekici faktörler ise cazip fırsatların oluşmasıdır. Finansal getiriler ve kişisel doyum sağlaması girişimciliğe teşvik eden önemli faktörlerdir. Ayrıca özgür olma isteği, kendine yetebilme, güç kazanma, bağımsızlık, sosyal statü kazanma gibi kendini gerçekleştirme ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan unsurlar da çekici faktörler arasındadır. GEM tarafından bu unsurlar daha çok “fırsat girişimciliği” ile ilişkilendirilmektedir. Kadınları girişimci olmaya iten ve çeken faktörler üzerine yapılan araştırmalar, gelişmekte olan ülkelerdeki kadın girişimcileri itme ve çekme faktörlerinin birlikte etkilediğini; buna karşın gelişmiş ülkelerdeki kadın girişimcileri, daha çok başarıma ihtiyacının çektiğini göstermektedir (Öztürk, 2016: 51). Soysal’ın (2010) Türkiye’de kadınları girişimci olmaya iten nedenler üzerine yaptığı çalışması ilginç bir sonuca işaret etmektedir. Buna göre kadınların girişimciliğe yönelmeleri, daha özgürlükçü ve eşitlikçi değerlere sahip olmaya başladıkları ya da kendilerine daha fazla güvendikleri için veya piyasa fırsatları nedeniyle değildir. Girişimcilik faaliyetlerine, daha çok ülkenin makro ekonomik koşullarının ailenin geliri üzerinde yarattığı olumsuz etkileri gidermek için başlanmaktadır.

Hisrich ve Öztürk (1999: 121) tarafından yapılan bir araştırmada da Türkiye’de kadınların girişimci olma nedenleri sırasıyla bir iş alanına ilgi duymak, ev kadını olmaktan

sıkılmak, yer değiştirmek, işte hüsrana uğramak olarak belirlemiştir. Araştırmaya katılan 54 kadın girişimcinin en güçlü motivasyonunun bağımsızlık ve başarıma ihtiyacı olduğu görülmüştür. Motivasyonu düşüren unsurlar ise iş tatmini, ekonomik ihtiyaçlar, belli ölçüde güvenlik sağlamadır. Fırsat, statü, para, güç gibi konular önemli görülmemiştir. Yetenekler açısından ise insan kaynakları yönetiminde çok iyi; pazarlama, yeni fikirler/ürün inovasyonları, iş süreçleri, envanter yönetimi, planlama, strateji, organizasyon, finans yönetiminde ise kendilerini iyi durumda görmektedirler.

Girişimciliği destekleyen ya da girişimciliğe teşvik eden koşullar girişimcilik ekosistemi olarak ifade edilmektedir. Finansal desteklerin olması, uygun ve yeterli hükümet politikaları; eğitim ve öğretim fırsatları, araştırma ve geliştirme, ticari ve profesyonel alt yapı ve maliyet uygunluğu, iç pazarın uygunluğu gibi faktörler yeni girişim faaliyetlerinin yaratılması ve geliştirilmesinde oldukça önem hususlardır. Türkiye’de girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesi konusunda son yıllarda ciddi çaba harcanmaktadır. Bununla birlikte kadın girişimcilerin oranı erkek girişimcilere göre halen düşüktür (Karadeniz, 2016)⁴.

Küresel Girişimcilik Endeksi (GEM) 2016 raporu verilerine göre Türkiye’de erken dönem girişimcilik oranı 2015 yılında yüzde 17,4 iken, 2016 yılında yüzde 16,1 gerilemiştir. Fakat bu oran (%16,1), hala etkinlik güdümlü ekonomilerin ortalamasından (%14) yüksektir. Bu raporda yer alan diğer bir sonuca göre 2016 yılında Türkiye’de girişimcilik oranındaki azalma erkek girişimcilerden kaynaklanmaktadır. 2016 yılında erken dönem girişimcilik faaliyetine katılımda erkek girişimcilerin sayısında azalma görülürken, kadın girişimcilerin sayısı artmıştır. Bu sonuçlar ülkemizde kadınların girişimcilik faaliyetlerinde süreklilik göstermeye başladıklarını göstermektedir.⁵

Küresel Girişimcilik Endeksi (GEM) araştırmasının 2014 verilerine göre ise erken dönem girişimcilerin toplamı içinde kadın girişimcilerin en fazla olduğu yerler, Ege, İstanbul ve Batı Anadolu Bölgesi olurken, kadın girişimci oranının en düşük olduğu bölgeler ise Güneydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Ortadoğu Anadolu bölgeleridir. Bu durum, girişimcilik ekosistemi açısından bölgeler arasında önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

2.5. Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Zorluklar

Kadın girişimcilik üzerine yapılan çalışmalarda en sık ele alınan konu, girişimciliğin her aşamasında kadınların karşılaştıkları sorunlardır. Bunun en önemli nedeni, kadınların iş

⁴http://iibf.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/ikt_ekonomiotlari2.pdf (erişim tarihi: 25.03.2019).

⁵<https://www.yeditepe.edu.tr/tr/haber/kuresel-girisimcilik-monitoru-gem-2016-sonuclari-aciklandi> (erişim tarihi: 25.08.2019)

hayatlarında erkek girişimcilerin karşılaştıkları sorunlarla mücadele ederken, ilaveten kadın olmalarından kaynaklanan bir takım sorunlarla da karşılaşılıyor olmalarıdır. Bu sorunlar iş ararken veya iş kurarken karşılaştıkları sorunlarla başlayıp, iş hayatındaki mesleki ve temel eğitim eksikliği, çalışma şartlarında olumsuzluk, cinsiyet ayrımcılığı, düşük ücret, ataerkil toplum yapısının getirdiği çalışan kadınlara olan bakış açısı, cinsel taciz gibi sorunlar ile ev işleri, annelik, aile yaşamındaki zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmaları şeklindedir (Pelit vd., 2016: 46).

Kadın girişimcilerle ilgili farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda kadın girişimciliğinin önündeki engeller şu şekilde açıklanmaktadır. İlki, kadınların sosyo-kültürel statüsünün, aile ve ev sorumlukları gibi esas sorumlulukların iş hayatına atılmalarını güçleştirmesidir. Diğer yandan enformasyon, bilgi ve yardım ağlarına erişimin genellikle toplumsal cinsiyete dayalı mekanizmaları kapsamıdır. Ayrıca sermayeye erişim konusunda da kadın girişimciler zorlukla karşılaşmaktadır. Bir finans kurumuna (banka, ajans gibi), arkadaşına, akrabasına hatta eşine başvurması durumunda “kadınların parayı yönetemez” olduğu varsayımı ile karşılaşabilmektedirler (Aldrich vd., 1989). Bu engelleyicilerin yasal herhangi bir arka planı olmasa da, etkisi bir cam tavan gibidir; daha çok sosyo-kültürel anlayış ve tutumlara dayanmaktadır. Kadın girişimcileri engelleyen temel kısıtlayıcılar şu şekildedir:

- ✓ Kadınların çalışma hayatına atılmasına olumlu bakılmaması
- ✓ Kadınların iş hayatı ile aile hayatını aynı anda dengeli bir şekilde yürütebilmeleri için gereken desteklerden yoksun olmaları ve bu konuda teşvik ve desteklerin yetersiz olması
- ✓ İşverenlerin kadınların verimli olmayacağı düşüncesi ile istihdamda öncelikle erkekleri tercih etmeleri
- ✓ Aile reisinin erkek olması ve buna dayanarak ilk olarak erkeğin bir iş sahibi olması gerektiği düşüncesi

Bu unsurların yanında çevresel kolaylaştırıcılar açısından da kadın girişimcilerin engellerle karşılaştığı bilinmektedir. Yetim (2008: 864), cinsiyet engelleri, erkek egemenliği, düşük ücret, önyargı ve ayrımcılık gibi faktörlerin kadınları kariyerlerinde ilerlemekten alıkoyduğunu ve bu nedenle de kendi işlerini başlatmaya zorladığını belirtmektedir. Ancak kadın girişimcilerin sayında artış olsa da, yeterli finansman desteği görmemeleri ve bürokratik engellerle karşılaşmaları nedeniyle kadın girişimciler, gerekli ekonomik değeri oluşturamamaktadır. Girişimcilik faaliyetlerinin ekonomiye önemli ölçüde katkıda bulunabilmesi için işletmelerin finansal çevreden destek görmesi ve kredilere ulaşabilmesi önemlidir. Finansman konusunda Türkiye’deki durum incelendiğinde özellikle kadın

girişimcilerin kredi sağlama konusunda çok zorlandığı, yeterli kredi fırsatı bulamadığı ve kişisel birikimlerini finansman kaynağı gibi kullandıkları ifade edilmektedir. Kişisel birikimlerinin yetersiz kaldığı durumlarda arkadaş, aile, yakın çevresinden destek alarak sorunlarını çözmeye çalışmaktadırlar (Arıkan, 2016: 143-144). Pazarlama, finans ve insan kaynakları yönetimi gibi konularda tecrübe yetersizliği, teminat yetersizliği, kredi alma konusunda bilgi eksikliği, tedarikçi ve müşteri ile ilişkilerde deneyimsizlik, meslektaşları ile sosyal ilişkilerinin zayıf olması nedeniyle kadınların girişimcilik faaliyetlerinde başarılı olmaları zorlaşmaktadır (Hisrich ve Öztürk, 1999).

2.6. Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Zorluklara Yönelik özüm

Girişimlerin kurulması ve sürdürölmesi farklı koşullarda gerçekleştirilmektedir. Kuruluş aşaması istek, yaratıcılık ve sebat gerektirirken; girişimi geliştirmek ise daha etkili yönetim becerilerini gerektirmektedir. Girişimcilik üzerine yapılan çalışmaların sonuçları, kendi becerilerinden ve tecrübelerinden emin olan bireylerin yeni bir iş kurmada ve işi sürdürmede başarılı olma ihtimallerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sürece katkı sağlaması açısından kadın girişimcilerin becerilerini ve deneyimlerini güçlendirecek genel ve mesleki eğitimlere, kurslara ağırlık verilmesi önemli görölmektedir (Özyılmaz, 2016). Piyasa koşulları, finansmana erişim, yasal destek, teknik danışmanlık, dağıtım ve pazarlama gibi konularda kadın girişimcilerin ücretsiz destek hizmeti alabilmeleri önemlidir (Öztürk, 2016: 65).

Türkiye’de işletme kurma ve tescil işlemlerinin uzun zaman alması girişimler için caydırıcı bir nitelik arz etmektedir. Devlet ve ilgili kuruluşlar tarafından yasal ve idari düzenlemelerin yapılması, bürokratik engellerin düzenlenerek hafifletilmesi ve süreçlere yönelik danışmanlık hizmetleri sağlanması işletme kurma aşamasındaki girişimciler için kolaylık sağlayacaktır (Öztürk, 2016).

Kadın girişimcilerin en önemli sorunu finansman ihtiyacıdır. Kredi vb destekler alırken, teminat gösterme gerekliliği ve mal varlıklarının çoğunlukla erkeklerin üzerine kayıtlı olması nedeniyle zorluk yaşanmaktadır. Bu nedenle finans kurumlarının teminat ve kredi koşullarını iyileştirmesi; kredi faizlerini düşük tutması, kadın girişimcilere özel kredi olanakları sunması, kredi verilecek alanları sınırlandırmaması ve kadın girişimcilere rehberlik hizmetini de barındıran bankacılık uygulamalarına yer vermesi, kadınları girişime teşvik edecek; yaşadıkları sorunları hafifletecektir (elik, 2018: 79).

Diğer taraftan başarılı girişimcilik faaliyetlerinin doğru iş fırsatlarının oluşması ve cazip kılınmasıyla ilişkili olduğu bilinmektedir. Özellikle her bölgenin koşulları ve

fırsatlarının farklı olması nedeniyle desteklerin yerel düzeyde ele alınması etkili olacaktır. Dolayısıyla kadın girişimcilerin doğru sektörlerle yönlendirilmesi amacıyla, her bölgede yatırım yapabilecekleri stratejik sektörlerin belirlenmesi ve yatırım ortamı raporları için Kalkınma Ajanslarından yardım alınmalıdır. Uygun stratejik sektörlerde, tecrübe ve mesleki eğitim sahibi kadınlara girişimci desteklerinin artırılması, eğitilmiş ve tecrübeli kadınların potansiyel iş sahalarına erkeklerden daha avantajlı bir şekilde giriş yapmasını sağlayacaktır ve bölgenin öncelikli stratejik hedeflerine de katkı sağlanmış olacaktır⁶.

Bu belirtilen öneriler dışında kadının toplumsal statüsünün ve istihdam piyasasındaki varlıklarının güçlendirilmesine yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesi, toplumun kadınların iş hayatına girmeleri konusundaki önyargılarını ortadan kaldıracak başarılı rol modelleri, medya desteği ile ulusal ve yerel ölçekte ön plana çıkartılması da vurgulanan konulardır. Diğer yandan destek ve teşviklerin sinerjik etkisi için girişimciliğini özendiren ve destekleyen kurum ve kuruluşların bütüncül olarak politika ve stratejiler oluşturabilmeleri önemlidir; kurumlar arası gerekli koordinasyonun sağlanması (Soysal, 2010: 92) başarıyı artıracaktır.

2.7. Kadın Girişimcilere Destek Veren Kurumlar

Türkiye’de farklı kurumların girişimciler için çeşitli destek faaliyetleri mevcuttur. Özellikle bu destekler kadın girişimciler için avantajlar sağlamaktadır. Son zamanlar yapılan destek oranlarına bakıldığında, kadınların girişimci olması için gerekli faaliyetlerin hızlı bir şekilde yapıldığı görülmektedir ve bazı kurumlarda sağlanan kredi, finansman oranı erkek girişimciler için %70 civarında iken kadın girişimciler için bu oran %90'lara kadar çıkmaktadır. Ülkemizde kendi işini kurmaya çalışan kadınların sayısının ve verimliliğinin artması için başta devlet kurumları olmak üzere özel banka ve vakıflar gibi birçok kurum ve kuruluş tarafından destekler sağlanmaktadır. Türkiye’de kadın girişimcilere en çok destek veren kurumlar aşağıdaki şekildedir:

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı KOSGEB, 1990 yılında, ülkenin ekonomik ve sosyal açıdan ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve verimliliğinin artırmak, rekabet düzeyini güçlendirmek, ekonomik gelişmeleri hızlandırmak amacı ile kurulmuştur. Girişimcilik kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik gerekli tedbirleri almak, bu doğrultuda girişimleri ve girişimcileri desteklemek KOSGEB’in görevleri arasındadır.

⁶<https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/kadin-girisimcilerin-sorunlari-kocaeli-rnegi/1973> (erişim tarihi: 17.04.2019).

KOSGEB, Kadın Girişimciliğini Geliştirme Avrupa Ağı (WES) üyesi ve ulusal koordinatörüdür. KOSGEB tarafından sağlanan çeşitli destek programları aşağıdaki tablodaki gibidir:⁷

Tablo:2.1 KOSGEB Destek Programları

KOSGEB Destek Programları	Programın Amacı	Programdan Kimler Yararlanabilir
KOBİGEL - KOBİ Gelişim Destek Programı	✓ İşletmeler tarafından sorunlarının çözülmesine yönelik projelendirilen maliyetlerin desteklenebildiği bir programa ihtiyaç duyulması, ✓ İşletmelerin proje yapabilme becerisinin geliştirilmesi, ✓ KOBİ'lerde proje bilinci ve kültürünün geliştirilmesi	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
Araştırma Geliştirme, İnovasyon Ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı	✓ Teknolojik fikirlere sahip tekno-girişimcilerin desteklenmesi, ✓ Bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip KOBİ ve girişimcilerin geliştirilmesi, ✓ KOBİ'lerde Ar-Ge bilincinin yaygınlaştırılması ve Ar-Ge kapasitesinin artırılması, ✓ Ar-Ge ve İnovasyon proje sonuçlarının ticarileştirilmesi ve endüstriyel uygulamasına destek sağlanması	✓ Teknoloji yönelimli projelerini gerçekleştirmek isteyen potansiyel girişimciler ✓ Mevcut faaliyetlerine teknoloji boyutu eklemek isteyen Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
Girişimcilik Destek Programı	✓ Ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması, ✓ Başarılı ve sürdürülebilir işletmelerin kurulması, ✓ Girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması, ✓ İş Geliştirme Merkezlerinin kurulması ile girişimciliğin geliştirilmesi, ✓ İstihdamın artırılması, ✓ Yerel dinamiklere dayalı girişimciliğin desteklenmesi.	✓ Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, ✓ Girişimciler ✓ İşletici Kuruluşlar (İş Geliştirme Merkezi'ni yönetmek üzere kurulan tüzel kişilik)
İşbirliği - Güçbirliği Destek Programı	✓ KOBİ'lerin İşbirliği-güçbirliği anlayışıyla bir araya gelerek, ortak tedarik, ortak tasarım, ortak pazarlama, ortak laboratuvar, ortak imalat ve hizmet sunumu ve benzeri konularda hazırlayacakları projelerin desteklenmesi. ✓ KOBİ'lerin tedarik, pazarlama, düşük kapasite kullanımı, rekabet gücü zayıflığı, finansman başta olmak üzere tek başlarına çözümünde zorlandıkları birçok soruna çözüm bulunması,	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

⁷<https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/221/kosgeb-destek-programlari> (erişim tarihi: 10.09.219)

KOSGEB Destek Programları	Programın Amacı	Programdan Kimler Yararlanabilir
Tematik Proje Destek Programı	✓ Makro strateji dokümanlarında işaret edilen öncelikler dikkate alınarak belirlenen tematik alanlarda bölgesel ve sektörel ihtiyaçların karşılanması, ✓ Meslek kuruluşlarının KOBİ'leri geliştirmek amacıyla daha fazla proje hazırlamalarının teşvik edilmesi için işletme ve meslek kuruluşları projelerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır	✓ Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ✓ Meslek Kuruluşları (işletmelere ve girişimcilere yönelik faaliyet gösteren, oda, borsa, birlik, konfederasyon, federasyon, vakıf, dernek ve kooperatifler ile küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgeleri yönetimi).
İşletme Geliştirme Destek Programı	Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında, küçük ve orta ölçekli işletmelerin payının ve etkinliğinin artırılması, rekabet güçlerinin ve düzeylerinin yükseltilmesi, sanayide entegrasyonun ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirilmesi.	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
Gelişen İşletmeler Piyasası Kobi Destek Programı	✓ “Gelişen İşletmeler Piyasası Programı KOBİ Destek Programı” ile gelişme ve büyüme potansiyeline sahip küçük ve orta ölçekli işletmelerin; ✓ Borsa İstanbul Gelişen İşletmeler Piyasası'nda işlem görmesinin sağlanmasıdır. ✓ Sermaye piyasalarından fon temin edilmesine imkan sağlanması	✓ Program kapsamında, Gelişen İşletmeler Piyasası'nda KOBİ'lerin paylarının işlem görmek üzere halka açılma sürecinde; ✓ Piyasa danışmanı danışmanlık hizmet bedeli, ✓ Bağımsız denetim hizmeti bedeli ✓ Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kurul kaydına alma ücreti, ✓ Borsa İstanbul İşletmeler Piyasası Listesine kabul ücreti, ✓ Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) masrafı ✓ Aracı kuruluşa ödenecek aracılık komisyonu.

KOSGEB'in bütün KOBİ ve girişimcilere hem üretimden yatırıma kadar, hem de AR-GE faaliyetlerinden yurtdışı operasyonlarına kadar çeşitli destekler sağladığı ve bu desteklerin tümünden kadın girişimcilerin yararlandığı; kadın girişimcilerin hem miktar olarak hem de süreç olarak pozitif bir ayrımcılık yaşadığı belirtilmektedir. 2018 yılında yaklaşık 11 bin kadın girişimci KOSGEB desteği ile kendi işini kurmuş ve 220 milyon TL'ye yakın girişimcilik desteği almıştır⁸.

Kadın Girişimciler Derneği: Kadınların girişimcilik yoluyla güçlenmesini hedefleyen bir sivil toplum örgütü olan KAGİDER 2002 yılında 37 kadın tarafından kurulmuştur. Kadının sadece ekonomik olarak değil politik ve sosyal olarak da güçlenmesini hedeflemektedir. Yaklaşık 300 üyesi olan KAGİDER, kadın girişimcilerin güçlenmesi ve

⁸<https://www.kosgeb.gov.tr/site/genel/detay/6878/kosgebden-kadınlara-pozitif-ayrimcilik> (erişim tarihi: 10.08.2019)

gelişmesi için eğitim, rehberlik ve mentörlük desteği sağlamakta, kadınların iş hayatında güçlenmesi ve kadın-erkek fırsat eşitliği oluşması yönünde çalışmalar yapmaktadır⁹.

KAGİDER, belli dönemlerde iş adamlarının sağladığı finansman destekleri sonrası Kadın Girişimci Geliştirme Programı düzenlenmekte, özellikle Garanti Bankası ile ortak çalışmalarla yarışmalar, fuarlar, aktiviteler gerçekleştirmektedir. Kadın Girişimciler Derneği tarafından yapılan projelere başvuran kadınlardan en çok istenilen detaylardan birisi de yapılacak projenin farklı olması ve özellikle kadınlara yönelik istihdam artımını kapsamasıdır¹⁰.

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV): KAGİDER ile benzer bir görev üstlenen bu kurul, kendi işini kurmak isteyen kadınlara sadece yatırım desteği değil, aynı zamanda eğitim, danışmanlık ve pazarlama konusunda da destek sağlamaktadır. KEDV bünyesinde yapılan İş Geliştirme Desteği ile ilk başta kadın girişimcilere eğitimler verilir, sonrasında özellikle de kooperatif çatısı altında üretim yapabilecekleri ürünler hakkında bilgilendirmeler sağlanır. Hemen hemen kadınların olabileceği tüm sektörlerle, vakıf tarafından destekler verile bilmektedir¹¹.

Banka Destekleri: Kadın girişimcileri destekleyen bankacılık ürün ve hizmet paketleri de önemli bir destek başlığını oluşturmaktadır. Örneğin, Ziraat Bankası, kadınların ticari hayatının güçlenmesi ve iyileşmesi için ziraat bankası kadın girişimciler için girişimci destek paketi ile avantajlı bankacılık ürün ve hizmetleri sunmaktadır¹². Türkiye Ekonomi Bankası, “İş Hayatında Kadın” projesi kapsamında, kadınları girişimciliğe teşvik etmek ve kadınların yönettiği işletmeleri desteklemek amacı ile uzun dönemli teminatsız kredi desteği vermektedir¹³. Garanti Bankası, geleneksel hale gelmiş “Kadın Girişimci Yarışması” yapmakta; Türkiye’nin Kadın Girişimcisi, Gelecek Vaat Eden Kadın Girişimci, Yöresinde Fark Yaratan Kadın Girişimci, Türkiye’nin Kadın Sosyal Girişimcisi gibi önemli kategorilerde ödüller verilmektedir. Kadın Girişimci Destek Kredisi, Kadın Girişimci Yönetici Okulu, Girişimci Kadın Buluşmaları gibi projelerle kadınların girişimcilik yolunda başarılı olmalarına önemli destekler sağlamaktadır¹⁴. Benzer bir şekilde Halkbank, Yapı Kredi, Türkiye İş Bankası, Finansbank, Vakıfbank gibi kurumlar da kadın girişimcileri destekleyen hizmetler sunmaktadır.

⁹<https://www.kagider.org/kurumsal/kagider-hakkinda> (erişim tarihi: 11.09.2019)

¹⁰<https://startupjobs.istanbul/kadin-girisimcilere-destek-veren-tum-platformlar/> (erişim tarihi: 11.08.2019)

¹¹<https://startupjobs.istanbul/kadin-girisimcilere-destek-veren-tum-platformlar/> (erişim tarihi: 11.08.2019)

¹²<https://www.devletdestekli.com/kadin-girisimcilerimiz-erkeklerden-daha-avantajli/> (erişim tarihi: 11.08.2019)
<https://www.ziraatbank.com.tr/tr/girisimci/krediler/destek-kredi-paketleri/kadin-girisimci-destek-paketi> (erişim tarihi: 11.08.2019)

¹³<https://yenikrediler.com/is-kurmak-isteyen-bayanlara-kredi/> (erişim tarihi: 12.08.2019)

¹⁴https://www.garantibbvakadingirisimci.com/kadin_girisimcisi_yarismasi (erişim tarihi: 12.08.2019)

Kadın Girişimciler Kurulu: TOBB bünyesinde kadın girişimcilik faaliyetlerine yönelik genel politikalar geliştiren bu doğrultuda görüş oluşturulmasına katkı sağlayan bir kuruldur. Bunun yanı sıra eğitim, kapasite geliştirme desteği ile kadınların girişimci fikirlerini gerçekleştirebilmesi için destek sağlamak üzere kurulmuştur. Kurulun amaçları:

- ✓ Kadın girişimcilerin tecrübeli girişimcilerden staj desteği alması,
- ✓ Girişimcilik potansiyeli taşıyan kişilere, girişimcilik faaliyetleri süresince temel bilgiler vermek ve eğitim etkinliklerinde bulunmak,
- ✓ Yurt dışında, özellikle AB ülkelerinde yabancı girişimciler yanında kısa süreli staj imkânları yaratmak,
- ✓ Kendi işini yeni kurmuş girişimcilere koçluk sistemi yöntemi ile tecrübeli girişimciler tarafından belli sürelerde destekte bulunmak,
- ✓ TOBB ve illerdeki odaların rehberliğinde farklı illerde “Kadın Girişimci Eğitim ve Danışma Merkezleri” açmak ve açılan bu merkezlerde özellikle AB ve diğer uluslar arası kadın girişimcilere yönelik çalışmalar, risk sermayesi, Euroawards gibi konularda danışmanlık yapmak,
- ✓ Kadın girişimcilik konusunda detaylı bilgileri ve olanakları güncel olarak sunan bir “Kadın Girişimciler Web Portalı” hazırlamak.¹⁵

TUBİTAK: Türkiye’de girişimcilik faaliyetlerine destekte bulunan önemli kurumlardan biridir. Teknogirişim Sermayesi Desteği Programı (BİGG), Girişim Sermayesi Destekleme Programı (GİSDEP), Yenilik Girişimcilik Alanlarında Kapasite Artırılmasına Yönelik Destek Programı gibi programlarla teknolojik ve yenilik odaklı projeleri destekleyerek yüksek katma değer ve istihdam oluşturma potansiyelinin teşebbüslere dönüştürülmesini hedeflemekte ve gerçekleştirmektedir. Bu programlara müracaat eden ve başvuruları kabul gören girişimcilere girişimcilik eğitimi verilmekte ve deneyimli kişiler tarafından ticari, teknik, idari konularda destek sağlanmaktadır. TUBİTAK gerçekleştirdiği destek programları ile üniversite ve sanayi işbirliğinin canlanmasına ve şirketlerin Ar-Ge faaliyetlerinin güçlenmesine de çalışmaktadır¹⁶.

Antalya ilinde kadınların girişimcilik sürecinde ihtiyaç duydukları eğitim, bilgi, enformasyon gibi önemli unsurlara ulaşabilmesi, kendilerini geliştirebilmeleri için Kadın Girişimcilik faaliyetlerine destek olan birçok kurul tarafından projeler gerçekleştirilmektedir. Antalya Kadın Girişimciler Kurulu, Antalya İş Kadınları Derneği (ANTİKAD); Akdeniz Girişimci İş Kadınları Derneği, KOSGEB öne çıkan kurumlardır. Bu kurumların web sayfaları incelendiğinde temel hedeflerin şunlar olduğu görülmektedir: Antalya ilinde kadın

¹⁵<https://www.tobb.org.tr/TOBBKadinGirisimcilerKurulu/Sayfalar/Hakkimizda.php> (erişim tarihi: 12.08.2019)

¹⁶<https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcilik/ulusal-destek-programlari> (erişim tarihi: 03.09.2019)

girişimci sayısının artması, kadınların girişimcilik faaliyetlerinin güçlenmesi¹⁷; kadınların ülke ekonomisine katkısını çoğaltarak bölgesel örgütlenmelerini sağlamak için, eğitim, tecrübe gibi faaliyetler ve projeler gerçekleştirmek¹⁸; kadınların sosyal ve ekonomik açıdan güçlenmelerini sağlamak şeklindedir¹⁹.

KOSGEB Antalya İl Müdürlüğü ile Ağustos 2019 tarihinde tez kapsamında yapılan görüşmeden alınan bilgilere göre, 2017 yılında düzenlenen Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerine toplamda 5195 kişi katılmış olup, bu katılımcıların 2690'nını kadın girişimci adayları oluşturmuştur. KOSGEB 2017 yılında Antalya'da 434 işletmeye toplam 8.2 milyon TL destek sağlamıştır. Bu işletmelerden 231'i kadın girişimcilere aittir. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerine katılmış kadın girişimcilerin 2017 yılında KOSGEB'den aldığı toplam destek tutarı ise 4.4 milyon TL civarındadır. Rakamlardan da anlaşıldığı üzere 2017 senesinde KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimine katılan ve KOSGEB desteklerinden faydalanan kadın girişimcilerin oranı, erkek girişimcilerin oranından fazladır.

2018 yılında toplam 3577 kişinin katıldığı Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerinde katılımcıların 1915'ini kadın girişimci adayları oluşturmuştur.

KOSGEB desteklerinden yararlanmaya hak kazanmış 651 işletmenin 383'ü kadın girişimcilerin kurmuş olduğu işletmelerdir. KOSGEB, 2018 yılında Antalya ilinde girişimcilere toplam 12 milyon TL destekte bulunmuş olup, bu destek tutarının 7.5 milyon TL'si kadın girişimcilerin kurmuş olduğu işletmelere verilmiştir. 2019 yılının ilk 6 aylık döneminde KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerine toplam 615 kişi katılmış ve bu katılımcıların 352'sini kadın girişimci adayları oluşturmuştur. KOSGEB kadınların finansman konusunda karşılaştıkları sorunları azaltmak için verilen desteklerde erkek girişimcilere göre fazladan %20 destek ve performans desteklerinde ekstra 5.000 TL ödeme sağlamaktadır. Ancak, KOSGEB tarafından kadınlara yönelik düzenlenen ayrı bir program, eğitim veya destek bulunmamaktadır. Bu bilgiler toplu olarak tablo 2.2 de görülebilir.

¹⁷<http://www.antalyakadingirisimciler.org/index.php/hakkimizda-menu> (erişim tarihi: 20.08.2019)

¹⁸<http://antikad.org.tr/kategori/tuzugumuz>, (erişim tarihi: 20.08.2019)

¹⁹<http://www.agider.org.tr/hakkimizda/> (erişim tarihi: 20.08.2019)

Tablo 2.2: KOSGEB Antalya Destekleri (2017-2019)

	2017	2018	2019 (ilk 6 aylık dönem)
Uygulamalı Girişimcilik eğitimi	Toplam: 5195 kişi Kadın: 2690	Toplam: 3577 kişi Kadın: 1915	Toplam: 615 kişi Kadın: 352
KOSGEB Desteği	Toplam: 434 firma/ 8.2 milyon TL Kadın: 231 firma/ 4.4 milyon TL	Toplam: 651 firma/ 12 milyon TL Kadın: 383 firma/ 4.4 milyon TL	

Kaynak: Antalya KOSGEB İl Müdürlüğü ile yapılan mülakattan derlenmiştir.

KOSGEB Antalya İl Müdürlüğü ile yapılan görüşmede genel olarak kadın girişimcilerin erkek girişimcilere göre daha özverili, titiz ve sorumluluk sahibi bir şekilde çalıştıkları; ancak finansman sorunları, yakın çevreden destek alamamak, iş-aile dengesini kuramamak gibi önemli sorunlar yaşadıklarına dikkat çekilmiştir. Antalya’da kadın girişimcilerin daha çok turizm, tekstil, yiyecek içecek sektöründe faaliyet gösterdikleri belirtilmiştir. Kadın girişimcilerin Antalya ili özelinde yoğun olarak hizmet sektöründe faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA'DA FAALİYET GÖSTEREN KADIN GİRİŞİMCİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Girişimcilik olgusu yeni olmamakla birlikte, son dönemde yaşanan küresel dinamiklerin iş görme anlayışlarını ve iş bağlamını değiştirip genişletmesi nedeniyle farklı uygulamalarıyla sürekli gündemde olan bir konudur. Özellikle kadın girişimcilik faaliyetlerinin giderek artması, konunun özel bir çalışma alanı olarak geliştiğini göstermektedir. Türkiye’de de kadın girişimcilere yönelik çalışmaların özellikle 2000’li yılların başından itibaren arttığı görülmekte; çeşitli çalışmalarda kadınların iş kurma ve sürdürme aşamalarında karşılaştıkları sorunlar ve getirilebilecek öneriler tartışılmaktadır.

Bu bölümde ilk olarak Türkiye’deki kadın girişimciler üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenecek ve ortak tespitler belirlenmeye çalışılacaktır. İkinci aşamada ise Antalya’da faaliyet gösteren kadın girişimciler üzerine bir çalışmaya yer verilecektir.

3.1. Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlar Üzerine Bir Değerlendirme

Türkiye’de kadın girişimcilik olgusuna yönelik ilgi, küresel konjonktüre uygun bir biçimde giderek artmıştır. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren kadın girişimcilere yönelik çalışmalar rapor, makale, bildiri ve tez araştırması kapsamında ele alınmıştır. Bu çalışmada kadın girişimcilik olgusunu derinlemesine ele alması ve bulguları detaylı bir biçimde içermesi nedeniyle Türkiye’de yapılan yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları inceleme konusu yapılmıştır. İlk olarak YÖK Ulusal Tez Merkezi sayfasında, tez başlığı ve özetinde kadın girişimciler, kadın girişimcilerin sorunları, zorlukları anahtar kelimelerine yer veren tezler belirlenmiş; kadın girişimcileri farklı sosyal ve iktisadi konularla ilişkilendiren çalışmalar ise elenmiştir. Başlığında ve tez özetinde doğrudan kadın girişimcilerin sorunlarına yer veren tez çalışmalarının sayısı doktora 3, yüksek lisans 12 olmak üzere toplam 15 olarak belirlenmiştir. 2003-2018 yılları aralığında gerçekleştirilen bu tezler, 15 ayrı üniversitenin lisansüstü enstitülerine kayıtlı çalışmalardır. Tezlerin 9’u İşletme Anabilim dalına bağlı programlarda, 2’si Sosyoloji, 1’i Çalışma ve Endüstri İlişkileri, 2’i Girişimcilik ve 1’i Uluslararası Ticaret Anabilim dalında tamamlanmıştır.

İkinci aşamada tez çalışmalarında tespit edilen kadın girişimcilerin sorunları ve çözüm önerileri iki tablo olarak özetlenmiş (Tablo 3.2 ve Tablo 3.3); üçüncü aşamada ise ortak sorunlar ve ortak çözüm önerileri gruplandırılmıştır.

Tablo: 3.1 Kadın Girişimcilerin Sorunlarını İnceleyen Tez Çalışmaları

No	Yıl	Yazar	Başlık	Tez/Üniversite	Araştırmanın amacı	Araştırmanın yöntemi	Örneklem	Örneklerin Demografik Özellikleri	
1	2003	Hancı, A.	Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü ve Kadın Girişimciler Üzerine Bir Araştırma	İşletme Yüksek Lisans/ Sakarya Üniversitesi, SBE	Kadın girişimcilere yönelik farklılıkların ve ayrıntıların belirlenmesi	Kadın girişimcilerin bireysel öyküleri üzerine nitel bir araştırma/ Yarı yapılandırılmış görüşme	Adapazarı ve Kocaeli’nde hizmet sektöründe faaliyet gösteren 25 kadın girişimci	<u>Yaş</u> <30: 9 kişi 31-40: 10 kişi >41: 6 kişi <u>Medeni d.</u> Evli: 15 kişi Bekar: 7 kişi Dul:3 kişi	<u>Eğitim</u> Lisans: 11 kişi Lise: 10 kişi Diğer: 4 kişi
2	2006	Şekerler H.	Kadın Girişimcilerin karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri	İşletme Yüksek Lisans/ Dumlupınar Üniversitesi, SBE	Bursa Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı kadın Girişimcilerin işletmelerini yürütürken karşılaştıkları sorunların incelenmesi	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	Bursa Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 100 kadın girişimci	<u>Yaş</u> 18-24: %7 25-39: %37 40-54:%44 55 + : % 12 <u>Medeni d.</u> Evli: %63 Bekar:%26 Dul:%11	<u>Eğitim</u> İlk öğ: %20 Lise % 34 Lisans %44 Lis. üst: %2
3	2008	Gökalp, E.	Türkiye’de Kadın Girişimciler ve Kadın Yöneticiler	İşletme Yüksek Lisans/ Kırıkkale Üniversitesi, SBE	Kocaeli’nde faaliyet gösteren kadın girişimciler ve yöneticilerin özellikleri ve sorunları	Kadın girişimcilere ve yöneticilere yönelik anket çalışması	Kocaeli İK ve İstihdam Fuarı’na katılan 166 özel sektör Yöneticisi ile 50 kadın girişimci	<u>Yaş ort.</u> 32 <u>Medeni d.</u> Evli: % 56 Bekar:% 40 Dul:% 4	<u>Eğitim</u> Ort. öğ: %10 Lisans % 80 Lis. üst: % 10

No	Yıl	Yazar	Başlık	Tez/Üniversite	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem	Örneklerin Demografik Özellikleri	
4	2008	İlter, B.	Girişimcilik sürecinde kadın girişimcilerin Karşılaştıkları sorunların analizi: KAGIDER örneği	İşletme Doktora/ Afyon Kocatepe Üniversitesi, SBE	Kadın girişimcilerin girişimcilik sürecinde karşılaştıkları sorunların çözümünde, KAGIDER'in etkisini irdelemek	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	KAGIDER'in tekstil, danışmanlık, reklâm, turizm, hukuk, gıda vb. sektörlerde faaliyet gösteren 76 girişimci	<u>Yaş</u> 41-50: % 69.7 31-40: % 19.7 51-60: % 6 21-30: % 2 <u>Medeni d.</u> Evli: % 82.9 Bekar: % 7.9 Dul: % 9.2	<u>Mesleki Eğitim</u> Evet: %88.2 Hayır: %11.2
5	2011	Özkan, B.	Kadın girişimciler: Girişimciliğin iş yaşamı-aile yaşamı dengesi üzerindeki etkisinin incelenmesine yönelik bir uygulama	İşletme Yüksek Lisans/ Yıldız Teknik Üniversitesi, SBE	Girişimciliğin iş-aile yaşamı dengesi üzerindeki etkisinin ve iş-aile çatışmasının girişimci kadınlar üzerindeki etkisinin belirlenmesi	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	İstanbul, Ankara, Antalya, Konya, İzmir, Bursa ve Çanakkale kadın girişimciler ve kadın derneklerine üye 80 girişimci	<u>Yaş</u> 18-25: % 3.8 26-35: %33.8 36-45: %46.3 46-55 : % 10 56-65: % 6.3 <u>Medeni d.</u> Evli: % 25. Bekar: % 57.9 Ayrı: % 17.5	<u>Eğitim</u> İlk öğ.: %2.5 Lise % 7.5 Lisans %62.5 Lis. üst: %27.6
6	2013	Emre, S.	Kadın girişimcilerin kültür ve cinsiyet kaynaklı zorlukları aşabileceklerine ilişkin inançları ve bir araştırma	İşletme Doktora/ İnönü Üniversitesi, SBE	Kadınların girişimcilik konusunda cinsiyet faktörüne bağlı olarak Yaşadıkları sorunları tespit etmek ve çözüme ilişkin öneriler geliştirmek	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	TRB1 ve TRC1 Bölgesinde faaliyet gösteren 137 kadın girişimci	<u>Yaş</u> <25 : %5 25-40: %69,3 > 41 : %25,6 <u>Medeni d.</u> Evli: %72,3 Bekar: % 27,7	<u>Eğitim</u> İlk öğ.: %19 Ortaokul: %10 Lise % 28.5 Lisans %37,2 Lis. üst: %4,4

No	Yıl	Yazar	Başlık	Tez/Üniversite	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem	Örneklerin Demografik Özellikleri	
7	2013	Arıkan, C.	Kadın girişimcilikte başarı ve başarıyı etkileyen faktörler: Bursa örneği	İşletme Yüksek Lisans/ Uludağ Üniversitesi, SBE	Bursa ilinde çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin başarılarını destekleyen ve engelleyen faktörlerin belirlenmesi	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	BTSO üyesi hizmet ve sanayi sektöründe faaliyet gösteren 90 kadın girişimci	<u>Yaş</u> 26-35: %41 36-45 :%42,1 >46 : %16.6 <u>Medeni d.</u> Evli: %65,5 Bekar:% 21,1 Diğer:%13,33	<u>Eğitim</u> İlk öğ: %1.1 Lise % 22,2 Lisans %52,2 Lis. üst: %24,4
8	2013	Cici, E.M	Kadınların girişimcilik yolunda karşılaştıkları sorunların öz girişimcilik yetenekleri üzerindeki etkisi: Konya ilinde bir araştırma	İşletme Yüksek Lisans/ Selçuk Üniversitesi, SBE	Kadın girişimci sorunları boyutlarının kadın girişimcilerin öz girişimcilik özellikleri üzerindeki etkilerinin saptanması	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	Konya’da faaliyette bulunan, KAGİM, KİKAD, AKTISAD ve Konya Sanayi Odasına üye 106 kadın girişimci	<u>Yaş</u> 26-30: %17 31-40: %50,9 41-50:%27,4 51-60 : %4,7 <u>Medeni d.</u> Evli: %80,2 Bekar:% 14,2 Dul /Bş:%5,7	<u>Eğitim</u> İlk öğ: %27,4 Lise % 38,7 Lisans %32,1 Lis. üst: %1,9
9	2014	Eryılmaz , Ş.	Türkiye’de kadın girişimcilerin çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlar: Kahramanmaraş örneği	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Yüksek Lisans/ Yalova Üniversitesi, SBE	Ekonomik hayatta önemli işlemlere sahip olacağı düşünülen girişimci kadınların genel profilini tespit ederek, girişimcilik faaliyetlerini engelleyen faktörlerin neler olduğunu ortaya koymak	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	Kahramanmaraş STO’ya kayıtlı ticaret, hizmet ve imalat sektöründe çalışan 52 kadın girişimci	<u>Yaş</u> <25: %40,4 26-35: %28.8 36-45: %21,2 46-55:% 9,6 <u>Medeni d.</u> Evli: %53.8 Bekar:%38,5 Dul /Bş:%7,7	<u>Eğitim</u> İlk öğ: %34,6 Ort:% 23,1 Lise % 26,9 Lisans % 15,4

No	Yıl	Yazar	Başlık	Tez/Üniversite	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem	Örneklerin Demografik Özellikleri	
10	2015	Örümçü, N.	Girişimci kadınların başarı ve güçlenme öykülerinin toplumsal cinsiyet analizi	Sosyoloji Yüksek Lisans/ Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE	Kadın girişimcilerin güçlenme bakımından toplumsal cinsiyet analizinin yapılması	Kadın girişimcilere yönelik nitel araştırma/ derinlemesine görüşme	Antalya, Burdur ve Isparta'da faaliyet gösteren 30 kadın girişimci	<u>Yaş ort.</u> 32-22 <u>Medeni d.</u> Evli: 24 kişi Bekar:2 kişi Dul /Bş:4 kişi	<u>Eğitim</u> Lise ve Üniv: 22 kişi
11	2016	Öztürk, M.D.	Türkiye’de kadın girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe yönelten faktörler, karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri	Uluslararası Ticaret Yüksek Lisans/ İstanbul Ticaret Üniversitesi	Kadın girişimcilerin özellikleri, girişimci olma nedenleri, karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerileri	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	2016 Girişimci Kadınlar Zirvesi’ne katılan 123 girişimci	<u>Medeni d.</u> Evli: %63,4 Bekar:%36,6 <u>Yaş</u> 20-29: %5,7 30-39:%30,1 40-49:%34,1 50-59:%26 >60: %4,1	<u>Eğitim</u> İlköğ: %5,7 Lise % 34,1 Lisans %44,7 Lis.üst: %15,5
12	2016	Özyılmaz, M.	Türkiye’de kadın girişimciliği ve girişimci kadınların karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma	Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/ Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi, SBE	Kadın girişimcilerin kuruluş ve işletme faaliyetleri sırasında karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	7 coğrafik bölgede farklı sektörlerde KOSGEB desteği ile iş kuran 1457 kadın girişimci	<u>Medeni d.</u> Evli: %71,9 Bekar:%16,5 Dul /Bş:%11,7 <u>Yaş</u> 20-29:%21,8 30-39:%50,3 40-49:%22,1 >50:%5,8	<u>Eğitim</u> İlk-ort: %18,1 Lise % 34,1 Lisans %41,7 Lis.üst: %6
13	2017	Yaşar, F.	Düzce İlinde Kadın Girişimcilik Profiline belirlenmesi	Girişimcilik Anabilim dalı Yüksek Lisans/Düzce Üniversitesi, SBE	Kadın girişimcilerin özellikleri, girişimci olma nedenleri, karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerileri	Kadın girişimcilere yönelik nitel araştırma/yarı yapılandırılmış görüşme	Düzce KOSGEB desteği ile iş kuran 10 kadın girişimci	<u>Yaş</u> 25-35:4kişi 36-45:5kişi >65:1kişi <u>Medeni d.</u> Evli: 7kişi Bekar:3kişi	<u>Eğitim</u> Lise:7kişi Önlisans:1 Lisans:2kişi

No	Yıl	Yazar	Başlık	Tez/Üniversite	Araştırmanın Amacı	Araştırmanın Yöntemi	Örneklem	Örneklerin Demografik Özellikleri	
14	2018	Ödemiş, G.	Kadın girişimcilerin iş-yaşam dengesi üzerine bir araştırma: İzmir ili örneği	Girişimcilik ve İnovasyon Anabilim dalı, Yüksek Lisans/ İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, SBE	Kadın girişimcilerin iş-yaşam dengesini kendi bakış açıları ile ortaya koymak ve iş-yaşam dengesinin demografik özelliklere göre değişip değişmediğini belirlemektir	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	Bornova ve Konak ilçelerinde faaliyet gösteren 212 kadın girişimci	Yaş 20-29:%14,6 30-39:%36,3 >40:%49,1 Medeni d. Evli: % 54,7 Bekar:%28,3 Dul /Bş:%15	Eğitim İlk ögt: %13,2 Lise % 36,8 Ön lis:%16 Lisans %34
15	2018	Çelik, G.	Kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri-TR71 düzey 2 bölgesi üzerine bir uygulama	İşletme Anabilim Dalı, Doktora/ Dicle Üniversitesi, SBE	"TR71 Düzey 2" Bölgesinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin iş kurma nedenlerini ve karşılaştıkları sorunları incelemektir	Kadın girişimcilere yönelik anket çalışması	Farklı illerde (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir) ve farklı sektörlerde çalışan 324 kadın girişimci	Yaş 18-24:%4,7 25-34:%24 35-44:%50,9 >40: %20,5 Medeni d. Evli: % 80,7 Bekar:% 6,4 Dul/Bş:%12,9	Eğitim Lise ve öncesi: %41,5 Lisans %53,8 Lis. üst: %4,7

Tablo3.2: Tez Çalışmalarında Tespit Edilen Kadın Girişimci Sorunları ve Öneriler

N	Sorunlar	Çözüm önerileri	Notlar
1	Eğitimsiz insanların yaklaşımı; ekonomik koşullar; müşteri anlayışları; rakipler; diğer	Çeşitli kuruluşlar (KOSGEB; KALIDER gibi) tarafından sağlanan desteklerden (idari, mali, hukuki konularda eğitim, danışmanlık, finansman) yararlanmak	Girişimciliği ekonomik, kişisel özgürlük, kendini kanıtlama ve sosyal statü kazanmak için gerçekleştiriyorlar. Kadınlara yönelik hizmet sektöründe çalışmak; ev-iş dengesini korumak sorunlarla baş etmelerine yardımcı oluyor
2	Erkek çalışanlar üzerinde otorite kuramamak; eğitim projelerine erkeklere göre daha az davet edilmek; duygusal karar vermek; kalifiye eleman bulma güçlüğü; donanım, araç-gereç ve mal temininde güçlükler; bankaların kredi vb konularda temkinli yaklaşımı; gayri menkul teminatı verememek; iç-dış fuarlara, toplantılara ve seminerlere katılamamak	Birlik oluşturmak, bilim ve teknolojiyi takip etmek, ilgili kurumların kadın girişimcileri desteklemesi; finansman kolaylığı sağlamak; destek fonları ve yeni vergi düzenlemeleri sağlamak; bürokratik işlemleri azaltılmak; is kurmaya yönelik kadın girişimcilere yönelik kısa süreli kurslar organize etmek	Kadın girişimcilerin çoğu işini kurarken değil; ancak işini kurduktan sonra kadın olmalarından dolayı bazı zorluklarla karşılaşılıyorlar.
3	Çocuk sahibi olmanın kariyer gelişimine olumsuz etkisi; iş ve ev sorumlulukları yerine getirebilmek için kendilerine zaman ayıramamak. İş hayatında kadınlara yönelik önyargı ve toplumsal ve geleneksel rol algısına işaret etmektedir	-	Araştırmaya katılan kadınların iş hayatında önceliği para kazanmak, prestij kazanmak, kendini gerçekleştirmek. Önemli bir kısmı herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını, önyargılı davranışlarla karşılaşmadıklarını; kendilerine bağlı çalışan erkeklerin davranış ve tutumlarında farklılık hissetmediklerini belirtmişler.
4	Geleneksel aile yapısının kadına yüklediği roller; KAGIDER'in girişimlerinin oluşumu aşamasında verdiği profesyonel desteğin yetersizliği; kadın girişimci örgütlenmelerinde yetersizlik; büyüme için teknolojiye ihtiyaç; siyasi yapılarda erkek egemenliği	Toplumsal bakış açısının destekleyici olması, bilinçli ve eğitilmiş aile yapısı, sektörler bazında yapılan yasal düzenlemelerin ayrımcılık yaratmaması; siyasi yapılanmanın eşitlik yönünde değişmesi; kredi kuruluşlarının kadın girişimcilere yönelik pozitif ayrımcılık yapması; kadın girişimcilerin kendi aralarında güçlü bir iletişim ve destek ağının oluşturulması.	Katılımcıların yüzde ellisi kadın girişimci olmanın cinsiyet ayrımcılığı yönünden girişimin başarısını olumsuz etkilemediğini düşünüyorlar; yasal düzenlemeler kadın girişimcilerin lehine etki yarattığı algısı mevcut. KAGIDER üyeleri arasında güçlü bir iletişim sağlıyor
5	Kadınlara atfedilen rollerin fazlalığı, ailenin, evlilik ve ailevi yükümlülükleri (yastı bakım, vs.). Kadın girişimcilerin için iş rolünün aile rolü üzerinde yarattığı çatışma ve aile rolünün is rolü üzerinde yarattığı çatışma arttıkça stres düzeylerinin artması	İş-aile çatışmalarının azaltılması için rollerin paylaşımında aile üyelerinin desteğinin artırılması, toplumda cinsiyete bağlı roller üzerindeki kalıplaşan on yargıların değişmesi için gerekli bilgilendirme ve eğitimlerin verilmesi, devlet ya da özel kuruluş desteği ile kadına atfedilen aşırı rolleri azaltıcı çözüme yönelik stratejiler geliştirebilen örgütlenmelerin artırılması	Girişimci olmanın nedenleri; İş-mesleki tatmin; kendini gerçekleştirme; fırsatları değerlendirme İsteği; ekonomik gereklilik

N	Sorunlar	Çözüm önerileri	Notlar
6	Cinsiyet temelli aşılması gereken zorluklar, iş kurma aşaması ve kurduktan sonraki sorunlar olarak ayrılıyor. Toplumun kadın girişimci imajından kaynaklanan zorluklar, işletmelerin kadın girişimcilere karşı olumsuz tavrının bulunmasından kaynaklanan zorluklar, çalışanları yönlendirmede cinsiyetten kaynaklanan zorluklar, pazarda kendilerine yer edinmede kaynaklanan zorluklar	Kadınların işletmecilik ve girişimcilik konusunda daha fazla eğitim alması; STK'ların kadın girişimcilere desteklerini arttırması ve kadın girişimcilerin STK'larda temsiliyetleri artmalı; kadına yönelik toplumsal duyarlılıkların artırılması; üretim sektöründe desteklenmeleri; kadın girişimci imajının güçlendirecek etkinlikler ve programlar düzenlenmeli; kadın girişimciler için kredi koşulları kolaylaştırılmalı, faizler düşük tutulmalıdır	Kadın girişimciler arasında girişimciliğe başlama yaşı genç değil; kadın girişimciler evlilikle birlikte girişimciliği birlikte yürütebilmekte; genellikle tek başlarına işletme kurmuşlar
7	Yüksek rekabet ortamı, uygun kalifiye personel bulamama, piyasanın belirsizliği, sermaye eksikliği, gerekli finansman kaynağına ulaşamama, kredi maliyetleri engelleri, iş ve özel yaşamı dengeleme, rol çatışması, stres	Destek ofisleri ve pazarlama, ürün geliştirme, işletmenin geleceği ile ilgili danışmanlık; finansman ihtiyacı için kanun, mevzuat değişikliği; kadın girişimci kotası uygulaması; kadın girişimcilerle ilgili örgütlenmelerin kendi aralarında işbirliğine gitmesi; kadın girişimcilere yönelik eğitim ve eğitim materyali hazırlama; yenilik teşvikleri; tecrübe paylaşım platformları oluşturma; yurt dışına açılmaya destek olma	Katılımcıların çoğunluğu odaların, kadın derneklerinin, kadınlara yapılan pozitif ayrımcılığın, bankaların, başarılarına katkı sağlamadığını düşünüyorlar. Küçük bir grup, Avrupa Birliği desteklerinden ve üniversitelerden yararlanmakta. Devlet desteklerinden faydalanma oranı düşük; sosyal ağ yapısı zayıf.
8	Aile desteklerindeki yetersizlik; mahalle baskısı; kadın girişimci birlikteliklerinin ve desteklerinin eksikliği; yakın çevreden yol gösterenlerin olmaması; erkek egemen sektörlerde kadın olmak; kadın girişimcileri destekleyen yasal düzenleme eksikliği ve vergi mevzuatında gerekli desteklerin sağlanmaması; duygusal kararlar; erkek çalışanları yönlendirmedeki sorunlar; devletin finansal desteklerindeki yetersizlik; bankaların kadın girişimcilere yönelik destek ve araçlarının eksikliği; iş geliştirmeye yardımcı girişimcilik eğitimlerinin eksikliği; kadın girişimci örgütlerinin sektörel yenilikleri yeteri kadar haberdar etmemeleri, kadın girişimci desteklerinin azlığı ve genel örgütlenme sorunları	Başarılı kadın girişimci modellerini yaygınlaştıracak eğitimler; kamu spotları; aile eğitimleri; destekleyici mevzuat değişiklikleri; kredi destekleri; ilgi çekici, faydalı sürekli girişimcilik eğitimleri; iş derneklerinin kadın kollarının oluşturulması; KAGIM'ın güçlendirilmesi	Sorunlarla öz girişimcilik (sorun çözme, takım çalışması; vizyon; Pazar ve ürün odaklılık) arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki tespit edilmiş. Sosyal çevre, mikro çevre, ekonomik çevre ve örgütlenme boyutlarındaki sorunlar ile öz girişimcilik değişkeni arasında pozitif yönlü; bürokratik çevre, iletişim-koordinasyon, finansal çevre ve eğitim sorunları boyutları ile öz girişimcilik değişkeni arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuş.

N	Sorunlar	Çözüm önerileri	Notlar
9	İşletmeyi kurarken toplumda kadına atfedilen değer, bilgi eksikliği, finansal düzensizlik. İşletmeyi kurduktan sonraki sorunlar, rol çatışması, güvensizlik, başarısızlık beklentisi, kadınlara karşı var olan önyargılar; ticari tecrübe eksikliği	İşletmelerin büyütülebilmesi için eğitim destekleri sağlanmalı; birbirleriyle iletişim ve etkileşim için bilgi ağ sistemi kurulmalı; başarılı rol modelleri, medya desteği ile öne çıkarılmalı; destek kurumları arasında koordinasyon	Girişimciliğe başarma nedenleri ekonomik özgürlük ve aile bütçesine katkısıdır. Kadın girişimcilere iş hayatı sosyal yönden önemli avantaj sağlıyor; olumlu bir etkisi mevcuttur. Eş, aile ve çevrelerinden destek gören kadınlar daha başarılı, özgüveni yüksek
10	Kadın olarak ciddiye alınmama; ahlaki önyargılar; erkeksileşme; toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar; sınırlı iş fırsatları; aile-iş yaşamı dengeleme sorunları, çocuklara yeteri vakit ayıramama nedeniyle duygusal sorunlar	Çocuk ve yaşlı bakımı gibi sorumluluklar için devlet tarafından çözüm üretilmeli (çocuk ve yaşlı bakımevleri ve kreşler gibi); doğum nedeniyle işe ara vermek zorunda kalan kadınların işletmeleri için destek mekanizmaları oluşturulmalı, bu dönemde vergi ve diğer ticari yükümlülüklerin askıya alınmasını sağlayacak yasal düzenlemeler; işe yönelik danışman destekleri; vergi muafiyeti, meslek örgütlerine kadın kotası, kamuoyunu bilinçlendirecek kampanya ve projeler	Kadın olmanın girişim başarısındaki rolü: Faaliyet gösterilen sektör müşterilerinin kadın olması; daha iyi iletişim kurmaları ve bu durumun işlerine olumlu yansımaları; pratik çözüm üretebilmeleri; kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık politikaları nedeniyle bazı kurum ve kuruluşların kadın girişimciliğine fon ayırması ve kadın girişimciliğini ön plana çıkarması.
11	İş kurarken karşılaşılan en önemli sorun “bürokratik işlemler”. Uygun eleman temini, uygun materyal temini, sermaye temini ve uygun yer seçimi konuları da önemli sorunlar arasındadır. Deneyimsizlik, bilgi eksikliği, tanınırlık sorunları güçlü değildir. Aile ile ilgili sorunları en düşük orandadır. Toplumun ataerkil olması kadın girişimciliğini olumsuz etkilemektedir. İşlerini yürütürken karşılaştıkları zorluklar: Borç ödemeleri; vergi ödemeleri, müşteri ile ilgili sorunlar; pazar durgunluğu; bürokratik engeller, eleman sorunları; aşırı yorgunluk	Devlet teşviklerinin artırılması ve pozitif ayrımcılık yapılarak vergi ve SGK yükünün azaltılması; pazarlama desteği, finansman temini ve yasalarda pozitif ayrımcılık yapılması, danışmanlık hizmeti ve ücretsiz proje desteği, Oda ve borsalarda daha çok kadının görev alması, rol modellerin başarı hikayelerinin medyada yer alması, finans kuruluşlarının kefilsiz kredi desteği sağlaması ve kadınlara yönelik mini kredi paketleri hazırlamaları, çocuk bakımı olanaklarının geliştirilmesi	Girişimci olmanın en önemli nedenleri; ekonomik bağımsızlık; kendi patronu olmak; idealini gerçekleştirmektir. Kendi işini kurmak kadının toplumdaki yerini güçlendiriyor; statü para kazanmaktan daha önemli.

N	Sorunlar	Çözüm önerileri	Notlar
12	İşletme kurulurken yaşanan en önemli sorunlar, sermaye temini; bürokratik işlemler; personel temini (mali ve hukuki işlemlerde bilgi eksikliği, devlet desteklerindeki bürokratik işlemler ve geç ödemelerin getirdiği maddi sıkıntılar). İşletmelerini yürütürken en çok karşılaşılan sorunlar: Finansman sorunu, kira ve yasal yükümlülükler başta olmak üzere sabit giderleri karşılamada zorluklar, devlet tarafından yapılan destek ödemelerinde yaşanan gecikmeler; kadın girişimci olmaları nedeniyle yeni tedarikçilerle olan ilk ticari ilişkilerde güven sorunu Aile yaşamında sorunlar ise fiziksel ve zihinsel yorgunluk, kendine zaman ayıramama	Katma değeri yüksek sektörlerde iş kurmalarının teşvik edilmesi, mali ve hukuki konularda mentörlük-koçluk sisteminin meslek kuruluşları aracılığı ile oluşturulması, teşvik edici rol model ortaya konması yönünde tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları, kadın girişimcilere yönelik alternatif finansman araçlarının geliştirilmesi ve teşvik edici vergisel muafiyetlerin artırılması, aile hayatını kolaylaştırıcı sosyal imkanların sağlanması, uygulanacak politika, plan ve programların bölgesel özellikler dikkate alınarak, her bölge özelinde hazırlanması, temel eğitimden itibaren yenilikçi girişimcilik derslerinin eğitim ve öğretim müfredatına eklenmesi	Girişimci olma nedenleri, kendi işinin patronu olmak; idealleri gerçekleştirmek ve kendini kanıtlamak. Girişimciliğin kadınlara sağlamış olduğu avantajlar, başarıma duygusu ve kendine güven, şahsi ve aile ihtiyaçlarının karşılanması, maddi katkı elde etmek, olumlu toplumsal bakış açısı Girişimcilik kadının toplumdaki rol ve statüsünün gelişmesine katkı sağlıyor.
13	İş kurma ve sonrasında sermaye temini, aile-iş yaşamı dengesi, geleneksel toplumsal anlayışlar; önyargılar, uygun işyeri bulma güçlüğü, işyeri kiralari, bürokratik işlemler, tecrübe eksikliği, uygun eleman ve ekipman bulma sorunları, müşteri memnuniyeti sağlama güçlükleri.	Vergi indirimleri, bürokratik işlemlerin azaltılması, kredi olanaklarının artırılması, eğitim olanakları ve danışmanlık desteği sağlanması, KOSGEB desteklerinin zamanında verilmesi, yurtiçi-dışı etkinliklere katılımın desteklenmesi, çocuk bakım desteklerinin verilmesi	Kadın girişimciler, düşük risk olarak daha az sermaye gerektiren ve olay yönetebilecekleri inandıkları iş modelleri üzerinde çalışmayı tercih etmektedirler. Aile ve eş desteği güçlü Girişimcilik nedenleri: Ekonomik özgürlük, bağımsız çalışma isteği, aile ihtiyaçlarını karşılama. Girişimciliğin avantajları ise sosyal ilişkileri geliştirme, çevre edinme. Geçmişe göre kadınlara ekonomik ve sosyal açıdan bakış açısı olumlu yönde değişiyor.
14	Kadın girişimciler iş-yaşam dengesi sorunları yaşıyor. Kadın girişimcilerin iş yaşam dengesi; yaş, medeni durum, çalışma süresi, çalıştığı sektör, çocuk sahibi olma durumu, bakmakla yükümlü olduğu kişi varlığı ve ailesinde bakıma muhtaç kişi olma durumuna göre farklılık göstermekte. 40 ve üzeri yaş grubunda olan ve 14 yıldan fazla çalışan kadın girişimcilerin iş yükü diğer yaş gruplarına göre daha fazla; sağlık kalitesi ve aile destekleri daha düşük. Boşanmış kadın girişimcilerin iş yükü, evli ve bekârlara göre daha fazladır.	Kamu kreşlerinin sayısı arttırılmalı; bakıma muhtaç kişilere yönelik evde bakım ve destek hizmetlerinin kapsamı genişletilmeli	Gıda sektöründe çalışan kadın girişimcilerin iş yüklerinin diğer sektörlerde çalışan kadın girişimcilere göre daha fazla olduğu, sağlık kalitesinin daha düşük olduğu; sağlık sektöründe çalışan kadın girişimcilerin ise diğer sektörlerdekilere göre iş yaşam dengesini sağlayamadıkları tespit edilmiştir

N	Sorunlar	Çözüm önerileri	Notlar
15	İş kurma aşamasında en fazla ekonomik belirsizlik, sektörde tanınmamış olmak, sermaye temininde sorunlar, uygun personel temini, iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı İşletme faaliyetleri sırasında borç ödemeleri, ekonomik/finansal sorunlar, sektördeki erkek hakimiyeti, müşteri ile ilişkiler, bürokratik işlemler (maddi destek miktarı yetersiz, desteklerin istenilen zamanda ve toplu olarak ödenmemesi, bankaların teminat ve kefil istemesi ve verilen paraya karşılık ipotek gösterilmesi de hem ekonomik hem de bürokratik engeller başlıkları altındaki sorunların oranını artırmakta)	Girişimcilik ve kadın girişimcilik kültürünün geliştirilmesi için kamu kurum ve kuruluşları tarafından danışmanlık ve mentörlük desteği; girişimcilik konusunda yayınların, el broşürlerinin, afişlerin ve kamu spotlarının hazırlanması ve yayımlanması yoluyla girişimcilik ve kadın girişimciliği konusunda farkındalık geliştirilmesi. Rol modellerin kamuoyunda ödüllendirilmesi ve medya aracılığı ile başarıların yaygınlaştırılması. Mikro kredi bilgilendirmesinin etkili bir biçimde yapılması; bürokratik işlemler ve destekler konusunda hafifletilen mevzuatlar ve artırılan fonlar ile kolaylık sağlanması; Kadın girişimcilerin birbiriyle etkili iletişimde olabileceği platformların oluşturulması; iş dünyasına yönelik faaliyetlere aktif katılım	Eğitim durumuna göre işletmenin kurulum aşamasında karşılaşılan mikro (iş kadınlığına çevrenin olumsuz bakışı, deneyimsizlik, bilgi eksikliği, sektörde tanınmamış olmak, aile ile ilgili sorunlar) ve makro sorunlar (sermaye temini, bürokratik işlemler, uygun personel temini, uygun materyal temini, ekonomik belirsizlik) farklılaşmaktadır. İlkokul mezunu olanlar diğer eğitim seviyesine sahip olanlara göre daha fazla mikro ve makro sorun yaşamaktadırlar. Eğitim seviyesi yükseldikçe kadınlara özgü ve ekonomik sorunlarda artış görülmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe kadınların ekonomik ve sosyal beklentilerinin arttığı; sorunları tahammül etme ve tolere etme düzeylerinin düşmektedir.

Tez çalışmaları, farklı illerde ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren kadın girişimcilere yönelik yapılan araştırmaları kapsamaktadır. Araştırmalar ağırlıklı olarak (12/15) nicel yönetime göre yapılmıştır. Gerçekleştirilen anket çalışmaları, 5’li Likert ölçeğine göre düzenlenmiş sorunlara yönelik önermeleri kapsamaktadır ve ayrıca bazı açık uçlu ya da seçenekli soruları da yer verilmiştir. Formların ilk kısmında da katılımcıların demografik özellikleri yer almaktadır. Üç tez çalışmasında ise nitel yöntem kullanılmış ve veriler yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır.

Araştırmaların örneklemini oluşturan katılımcıların önemli bir oranı 40 yaş altındadır; yarıdan fazlası ise evlidir. Eğitim ile ilgili verilerde lisans ve lisansüstü grupla, lise ve ilk/orta öğretim mezunu grup oranlarının birbirine yakın olduğu 2 araştırma bulunmaktadır. Katılımcıların lisans ve lisansüstü mezuniyetin daha yüksek oranda olduğu 5 araştırma; lise ilk/orta öğretim mezunu grup oranının daha yüksek olduğu 7 araştırma görülmektedir. Bir araştırmanın eğitim verisi bulunmamaktadır.

Araştırmalara katılan kadın girişimcilerin girişimcilik motivasyonu, ekonomik ve kişisel özgürlük kazanmak, kendini kanıtlamak, statü elde etmek, fırsatları değerlendirme, ekonomik gereklilikler, aile bütçesine katkı olarak belirlemiştir. Bu durum girişimcilik literatüründe belirtilen itici ve çekici faktörlerin birlikte etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırmalarda belirlenen kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunların benzer olduğu görülmektedir. Bu sorunlar işe yönelik (iş çevresi ve yönetim sorunları) ve sosyo-kültürel sorunlar (ailevi sorumluluklar ve toplumsal anlayışlar) olarak gruplandırılabilir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3: Tez Çalışmalarında Tespit edilen Kadın Girişimci Sorunları

İŞE YÖNELİK SORUNLAR		SOSYO-KÜLTÜREL SORUNLAR	
İş Çevresine Yönelik Sorunlar	İşletme fonksiyonları ve yönetime yönelik sorunlar	Ailevi Sorunlar/ Sorumluluklar	Toplumsal değerler/Anlayışlar
Genel ekonomik koşullar	Sermaye temini güçlükleri ve finansman yetersizlikleri	Çocukların ve/veya yaşlıların bakım sorumlulukları	Toplumsal önyargılar ve geleneksel rol beklentisi
Bürokratik engeller, mali desteklerin yetersizliği, yasal düzenlemelerin yetersizliği	Erkek çalışanlar/çalışanlar üzerinde otorite kuramamak	İş-aile dengesini sağlayamamak/stres	Mahalle baskısı
Yasal düzenlemeler ve vergi mevzuatlarındaki yetersizlikler	Teknolojik yenilik ihtiyacı	Rol çatışması	
Kredi kurumlarının olumsuz yaklaşımı, teminat zorlukları	Araç/gereç, materyal temininde güçlükler	Yetersiz aile veya yakın çevre desteği	
Gerekli eğitim, fuar etkinliklere katılamamak ya da davet edilmemek	Pazarda tutunma zorlukları		
Girişimci Derneklerinin yetersiz danışmanlık desteği	Kalifiye eleman sorunu		
Girişimcilerin örgütlenme sorunu	Kredi maliyetleri		
Siyasi yapılarda erkek egemenliği	Tecrübe/bilgi eksikliği		
Rekabet ortamı/sektörde erkek egemenliği			
İş çevresinde kadın girişimcilere güvensizlik			

Tablo 3.3’de görüldüğü gibi kadın girişimcilerin sorunları daha çok iş çevresindeki yetersizliklerden ve işletme faaliyetlerinde yaşanan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Çevresel sorunların işletme faaliyetlerinde yaşanan sorunlara yol açma ihtimali güçlüdür. Örneğin bürokratik engeller nedeniyle zamanında alınamayan mali desteklerin, indirim desteklerinin, kredi kurumlarının süreçlerinde yaşanan sorunların, girişimcilerin işletme faaliyetlerine başlarken ya da faaliyetleri sürdürürken karşılaştıkları finansman sorunlarıyla, teknolojik yenilik ihtiyacıyla ve yüksek kredi maliyetleri sorunlarıyla ilişkilidir. Diğer yandan rekabetin yapısı, erkek egemen ilişkiler, girişimcilerin aralarındaki örgütlenme sorunları, girişimcilerin pazara girme ve tutundurma aşamalarında yaşadıkları sorunlara doğrudan ya da dolaylı etkisi vardır. İşletme faaliyetleriyle ilgili bilgi ve tecrübe eksikliğinin yol açtığı yönetim sorunlarının, yine girişimci derneklerinin yetersiz destekleri, yetersiz eğitim ve ilgili platformlara düşük katılım gibi sorunlarla ilişkili görülebilir. Bu tespitler, girişimcilik

ekosisteminde yaşanan eksikliklerin, kurulan işletmelerin iç işleyiş süreçlerinde oluşan sorunlara yol açtığına işaret etmektedir. Ancak işletmenin dış ve iç çevre koşulları arasındaki neden-sonuç ilişkilerini doğrudan ele alacak ayrıntılı araştırmalarla bu savların kanıtlanması gerekmektedir.

Diğer yandan iş çevresinden ve işletme faaliyetlerinden kaynaklanan sorunlar kadar ağırlıklı olmasa da, kadın girişimcilerin bazı ailevi sorunlar yaşadıkları ve zaman zaman engelleyici sosyo-kültürel anlayışlardan ve tutumlardan söz ettikleri anlaşılmaktadır. Aileden kaynaklanan sorunların, girişimcilik faaliyetlerine doğrudan engel teşkil etmediği söylenebilir. Ancak, kadın girişimcilerin özellikle çocuk ve yaşlı ebeveyn bakımından kaynaklanan ailevi sorumlulukları, rol çatışmaları yaşamalarına; iş-aile dengesinin bozulmasına ve strese yol açmaktadır. Bu sonuç, kadın girişimcilere sadece iş hayatında değil, aynı zamanda ailevi sorumlulukları konusunda da destek verilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca toplumsal önyargıların ve kadın girişimcilere yönelik geleneksel anlayışların da zaman zaman sorun yarattığı görülmekle birlikte, bu sorunların iş çevresi ve işletme faaliyetlerinden kaynaklanan sorunlardan daha düşük düzeyde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

İncelenen tezlerde araştırmacıların tespit ettikleri yukarıda belirtilen sorunlara yönelik kapsamlı çözüm önerileri de getirilmiştir (Tablo 3.2). Bu öneriler ilişkilere, eğitime, toplumsal anlayışların geliştirilmesine, yasal mevzuat ve düzenlemelere, iş-aile dengesini korumaya yönelik çözümler olarak gruplandırılabilir:

- Kurumsal desteklerin güçlendirilmesi: KOSGEB, KAGIM gibi derneklerin ve çeşitli STK'ların kadın girişimcilere idari, mali, hukuki konularda eğitim ve danışmanlık destekleri vermesi; Oda ve Borsalarda kadın girişimcilerin daha fazla temsil edilmeleri; katma değeri yüksek sektörlerde iş kurma teşvikleri
- Yasal mevzuat ve düzenlemelerin iyileştirilmesi: Bürokratik işlemlerin azaltılması, vergi ve SGK yükünün azaltılması, kredi koşullarının kolaylaştırılması, desteklerin özendirici ve zamanında verilmesi
- Eğitime yönelik düzenlemeler: İş kurma aşamasında ve işletmecilik faaliyetlerine destek sağlayacak kursların, seminerlerin düzenlenmesi, eğitim materyalinin hazırlanması
- İlişkilere yönelik düzenlemeler: Birlik oluşturmak, kadın girişimci ağlarının, örgütlenmelerinin güçlenmesi, tecrübe paylaşım platformları oluşturmak ve fuarlara katılım sağlanması
- İş-aile yaşam dengesini korumaya yönelik düzenlemeler: Çocuk ve yaşlı bakımı konusunda devlet destekleri

- Toplumsal anlayışların geliştirilmesi: Başarılı kadın girişimci modellerinin yaygınlaştırılması, kamuoyunu bilinçlendirecek kampanya ve projelerin hazırlanması

3.2. Antalya’da Faaliyet Gösteren Kadın Girişimcilerin Sorunları Üzerine Bir

Araştırma

Bu bölümde tez araştırmalarında belirlenen sorunlardan yola çıkarak, Antalya’da faaliyet gösteren kadın girişimcilerin belirlenen sorunlardan hangilerini yaşadıklarıyla ilgili bir araştırmaya yer verilecektir.

3.2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de ve dünyada kadın girişimciliğinin artması ülkelerin ekonomik ve sosyal anlamda güçlenmesine önemli katkı sağlamaktadır. Ancak kadın girişimciler erkeklere göre daha fazla sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunlar ekonomik, kültürel, sosyal nedenlere bağlı olarak çeşitlenmekte veya güçleşmektedir. Bu çalışmanın amacı Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin girişimci olma nedenlerini, girişimcilik faaliyetleri sürecinde karşılaştıkları zorlukları ortaya koymaktır. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi, bu sorunlara yönelik çözüm üretilmesi açısından önemli olacaktır. Araştırma sonuçlarının Antalya’daki küçük ölçekli işletme sahibi kadın girişimci profiline yönelik fikir vermesi; daha sonra yapılacak olan benzer araştırmalara da ipuçları sunması beklenmektedir.

3.2.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nicel bir tasarıma göre gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırmalar olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir biçimde ortaya koyan bir araştırma türüdür²⁰; sayılabilir, ölçülebilir nicel veriye dayanır. Araştırmada veri toplama aracı olarak bir soru formu geliştirilmiştir. Form oluşturulurken, yukarıda ayrıntıları verilen Türkiye’de yapılmış ve kadın girişimcilerin sorunlarını içeren lisansüstü tez çalışmalarında belirlenen sorunlar (Tablo 3.3) referans alınmıştır. Bu doğrultuda iş çevresine; işletme ve yönetim konularına; aile ve sosyo-kültürel sorunlara yönelik olmak üzere 21 ifade oluşturulmuştur. İfadeler 5’li Likert ölçeğine göre düzenlenmiştir. (5: Tamamen katılıyorum; 4: katılıyorum; 3: kararsızım; 2: katılmıyorum; 1 kesinlikle katılmıyorum). Formun ikinci kısmında ise yine tez çalışmalarında belirlenen iş kurma nedenlerine yönelik 6 ifade yer almıştır. Ayrıca kadın girişimcilerin demografik özelliklerine

²⁰<http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/80469/44072/nicel-nitel.pdf>(erişim tarihi: 07.04.2019)

yönelik bazı sorulara da formda yer verilmiştir. Araştırmaya katılan girişimci kadınlara doğrudan ulaşılmış ve formları doldurmaları sağlanmıştır.

3.2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni Antalya ilinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerdir. Araştırma örneklemini Antalya’da tekstil, sağlık, eğitim, sigorta, aksesuar, hediyelik eşya, çiçekçilik, hukuk, market, organizasyon, restoran, kafe, güzellik merkezi, mali müşavirlik gibi 15 farklı alanda kendi işini kurmuş 50 kadın girişimciden oluşturmuştur. Kadın girişimcilere kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan kadın girişimcilerin sahip oldukları işletmelerinin bulunduğu sektörler Tablo 3.4’de detaylı gösterilmiştir.

Tablo 3.4: Araştırmaya Katılan Kadın Girişimcilerin Faaliyet Gösterdiği Alanlar ve Firma Sayısı

Faaliyet gösterdiği Alan	Firma sayısı
Isıtma, Soğutma Sistemleri	1
Hediyelik Eşya, Çikolata	1
Çiçekçilik	1
Organizasyon Şirketi	1
Kafe	1
Sağlık	2
Moda, Tekstil	2
Eğitim Kurumu	2
Hukuk	2
Market	2
Aksesuar	3
Restoran	6
Muhasebe	6
Sigortacılık	8
Güzellik Merkezi	12

Tablo 3.4’den görüldüğü gibi araştırmaya katılan kadın girişimcilerin büyük kısmı hizmet sektöründe faaliyet göstermektedirler.

3.2.4. Katılımcıların Özellikleri

Bu kısımda araştırmaya katılan kadın girişimcilerin demografik özellikleri, eğitim düzeyleri, iş yaşamlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir (Tablo 3.5).

Tablo 3.5: Araştırmaya Katılan Kadın Girişimcilerin Özellikleri (N=50)

Medeni Durumu/Çocuk sayısı	Yaş	Eğitim Durumu	İşletme Yaşı	Çalışan Sayısı
Evli N=46 (%92)	20-30 N=9 (%18)	İlk/ortaokul N=4 (%8)	2000 yılı öncesi N=4 (%8)	<10 çalışan N=47 İşletme
Bekar veya ayrılmış N=4 (%8)	31-40 N=42 (%82)	Lise N=21 (%42)	2001-2010 N=4 (%8)	11> çalışan N=3 işletme
		Üniversite N=22 (%44)	2011 sonrası N=42 (%82)	
		Lisansüstü N=3 (%6)		

Araştırmaya katılan 50 kadın girişimcinin tamamına yakını evlidir (N=46). Bu durum iş kurmada evli olmanın sorun teşkil etmediğini göstermektedir. Katılımcıların önemli bir oranı 31-40 yaş aralığında olup (N=42); yine çoğunluğu işletmesini 2011 yılından sonra kurmuştur (N=42). Araştırmaya katılan küçük işletme sahibi kadın girişimcilerin 30'lu yaşlarda işlerini kurdukları anlaşılmaktadır. Güzellik merkezi olarak ifade edilen kuaför, estetik bakım vs içerikli uğraşlara yönelik ve 10 kişiden az çalışanı olan mikro işletme sayısının diğer sektörlere göre öncelikli olması, muhtemelen kadınlara yönelik hizmet sunan bu tür işletmelerin kadınlar tarafından kurulup, yönetilmesinin gerek aile gerekse toplum tarafından daha kolay desteklenmesiyle ilişkili olabilir. Lise ve üniversite mezunu kadın girişimcilerin sayılarının yakın olması, lise eğitimi almış kadınların da en az üniversite eğitimi almış kadınlar kadar kendi işini kurmaya meyilli olduğuna işaret etmektedir. Üniversite mezunu kadınlar sigorta, muhasebe, hukuk, sağlık, eğitim gibi lisans diplomasına ihtiyaç duyulan işletmelerin sahibidirler.

3.2.5. Verilerin Analizi ve Bulgular

Verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Kadın girişimcilerin girişimci olma nedenleri ve girişimcilik süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ölçen form 5'li Likert ölçeğine göre düzenlenmiştir. Araştırmada ulaşılan bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

3.2.5.1. Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenlerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde öncelikle iş kurma nedenlerine yönelik frekans analizi sonuçlarına, daha sonra ortalama değerlere ile ilişkin sonuçlara yer verilecektir. Son aşamada eğitim durumu ile iş kurma nedenleri ilişkisi ele alınmıştır.

Tablo:3.6 Araştırmaya Katılan Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenlerine Yönelik Frekans Analizi (N=50)

İş Kurma Nedenleri	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için	27 (%54)	19(%38)	0	4	0
Ekonomik özgürlüğümü kazanmak için	39(%78)	11 (%22)	0	0	0
Önceki işimden memnun olmadığım için	2	20(%40)	3	18 (%36)	7
İş bulamadığım için	0	1	1	26(%52)	22 (%44)
Sosyal statü kazanmak için	22(%44)	24(%48)	2	2	0
İdeallerimi/hayallerimi gerçekleştirmek için	41(%82)	9(%18)	0	0	0

*% 1'in altında oranlar yüzde olarak belirtilmemiştir

Tablo 3.6 de yer alan frekans değerlerine bakıldığında, araştırmaya katılan kadın girişimcilerin iş kurma nedenleri, kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin toplam oranları dikkate alınarak şu şekilde belirtilebilir:

“Hayalleri gerçekleştirmek” (%100) ve “ekonomik özgürlük kazanmak” (%100) en güçlü iş kurma nedenleridir. Bunları yakın oranda “aile ihtiyaçlarını karşılamak” (%92) ve “sosyal statü kazanmak” (%92) izlemektedir. “Önceki işinden memnun olmama” durumu ise sadece %40 oranında iş kurma nedeni olarak gösterilmiştir. “İş bulamadıkları için kendi işini kurma” gerekçesi yine kadın girişimcilerin tamamına yakın kısmı için geçerli değildir. Bu durum kurulan işletmelerin, zorunluluktan kaynaklanmadığını göstermektedir. Mikro ölçekteki girişimlerin sahibi olan katılımcıların iş kurma motivasyonları, literatürde de vurgulandığı gibi daha çok bağımsızlık arzusu, kendini gerçekleştirme ihtiyacı, özerklik gibi çekici faktörlerle ilişkili bulunmuştur. Bununla birlikte araştırmaya katılan girişimcilerin, aile ihtiyaçlarını karşılamak gibi itici bir faktörle de iş kurma kararı verebildikleri gözden kaçırılmamalıdır.

İş kurma nedenlerine yönelik ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında ise (Tablo 3.6), ideallerin/hayallerin gerçekleştirilmesi; ekonomik özgürlüğün kazanılması, aile ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal statü kazanma ifadelerinin değerlerinin 4'den yüksek olduğu görülmektedir. Önceki işten memnun olmamak ve iş bulamamak ile ilgili ifadelerin ortalama değerleri ise bu konuların araştırmaya katılan kadın girişimciler açısından iş kurma nedeni olmadığını göstermektedir. Özetle araştırmaya katılan 50 kadın girişimcinin iş kurma

nedenlerini itici ve çekici faktörler açısından değerlendirildiğinde, “hayalleri gerçekleştirmek”, “ekonomik özgürlük kazanmak”, “sosyal statü kazanmak” gibi çekici faktörlerin kadınların kendi işini kurmasında esas faktörler olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar, Antalya ilindeki kadın girişimcilerin faaliyetlerinin daha çok çekici faktörlerden doğan “fırsat girişimciliği” ile uyumlu olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra bazı itici faktörler de kadınları girişimciliğe yönlendirmeye devam etmektedir. Sonuçlara göre itici faktörler arasından özellikle; “aile ihtiyaçlarını karşılamak” katılımcıları iş kurmaya iten “ihtiyaç girişimciliği” olarak belirtilebilir. Bu sonuçlar literatürde belirtilen, kadınları girişimci olmaya iten ve çeken faktörler üzerine yapılan araştırmaları desteklemektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki kadın girişimcileri itme ve çekme faktörlerinin birlikte etkilediği yönündeki görüşle kısmen de olsa uyumludur.

Tablo3.7: Araştırmaya Katılan Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenlerine Yönelik Ortalama Değer ve Standart Sapma Değerleri

Aşağıda belirtilen ifadelerin iş kurma nedenlerinizle ilişkisini lütfen işaretleyiniz	Ortalama değ.	Standart Sap.
Ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için	4,38	,855
Ekonomik özgürlüğümü kazanmak için	4,78	,418
Önceki işimden memnun olmadığım için	2,84	1,218
İş bulamadığım için	1,62	,635
Sosyal statü kazanmak için	4,32	,741
İdeallerimi/hayallerimi gerçekleştirmek için	4,82	,388

Bu bölümde son olarak kadınların eğitim düzeyleri ile iş kurma nedenleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Ortaokul ve lise mezunları ile üniversite ve lisansüstü mezunları toplamalarının benzer sayıda olması nedeniyle veri iki değişkende toplanmış ve T testi ile analiz edilmiştir. Buna göre eğitim düzeyi ile iş kurma nedenleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p=,412$).

Tablo 3.8: Eğitim Düzeyi ile İş Kurma Nedenleri İlişkisi

Değişken	N	Ort. değerler	StdSpm	Uygulanan Test	Analiz Sonucu
Eğitim	Ortaokul ve Lise	25	3,83	,0353	T testi P= ,412
	Üniversite ve Y.L.	25	3,75	,330	

Katılımcılara yönelik diğer özelliklerin oranlarının karşılaştırma yapmaya olanak vermemesi nedeniyle (kadınların tamamına yakının evli olması, 30-41 yaş aralığında olması; 2011 yılından sonra işletme kurmaları, 10 kişiden az çalışan sayısına sahip olmaları gibi) farklı değişkenler arasında ilişki aranmamıştır.

3.2.5.2. Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Bulgular

Analizlerin ikinci aşaması, araştırmanın temel sorusunu oluşturan kadın girişimcilerin yaşadıkları sorunlar üzerinedir. Bu bölümde Türkiye’de kadın girişimciler üzerine belirlenen sorunların Antalya’daki küçük işletme girişimcileri açısından hangi düzeyde geçerli olduğu incelenmiştir.

Tablo 3.9: Kadın Girişimcilerin Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Frekans Analiz Sonuçları

Yaşanan Sorunlar (N=50)	Kesinlikle Katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Genel ekonomik koşullardan kaynaklanan sorunlar yaşıyorum	13(%26)	33(%66)	0	4	0
Bürokratik engellerden dolayı sorunlar yaşıyorum (Mali desteklerin yetersizliği ya da zamanında verilmemesi)	4	24(%48)	1	21(%42)	0
Yasal düzenlemeler ve vergi mevzuatlarındaki yetersizliklerden kaynaklanan sorunlar yaşıyorum	3	12(%0,24)	2	33(%66)	0
Kredi kurumlarının olumsuz yaklaşımlarından ve teminat zorluklarından kaynaklanan sorunlar yaşıyorum	10(%2)	23(%46)	0	16(%32)	1
Gerekli eğitimlere, fuar etkinliklere katılamamak ya da davet edilmemek ile ilgili sorunlar yaşıyorum	0	4	12(%24)	21(%68)	13(%26)
Kadın girişimci derneklerinden yeterli danışmanlık desteği alamamaktan dolayı sorunlar yaşıyorum	2	3	19(38)	16(%32)	10(%2)
Kadın girişimcilerin kendi aralarında örgütlenememelerinden dolayı sorun yaşıyorum	4	4	16(%32)	18(%36)	8(%16)
Rekabet ortamı/sektörde erkek egemenliğinden kaynaklanan sorunlar yaşıyorum	7(%1,4)	26(%52)	0	15(%30)	2
Sermaye temini güçlükleri ve finansman yetersizliği sorunları	15(%30)	28(%56)	0	6	1

Erkek çalışanlar/çalışanlar üzerinde otorite kuramama sorunu	3	7(%1,4)	0	32(%64)	8(%16)
Teknolojik yenilik ihtiyacını giderememe sorunu	5(%1)	18(%36)	1	23(%46)	3
Araç/gereç, materyal temininde güçlüklerle ilgili sorunlar	2	20(%40)	0	24(%48)	4
Pazarda tutunma zorlukları	15(%30)	30(%60)	0	5(%1)	0
Kalifiye eleman sorunu	27(%54)	15(%30)	0	6(%1,2)	2
Kredi maliyetleri sorunu	17(%34)	30(%60)	0	3	0
Tecrübe/iş bilgisi eksikliği sorunu	5(%1)	20(%40)	0	21(%42)	4
Çocukların ve/veya yaşlıların bakım sorumlulukları	10(%2)	21(%62)	0	9(%18)	0
Aşırı iş yükünden iş-aile dengesini sağlayamamak	12(%24)	30(%60)	0	8(%16)	0
Rol çatışması yaşamak	6(%1,2)	18(%36)	1	24(%48)	1
Aile veya yakın çevreden yeterli destek alamamak	3	9(%18)	0	32(%64)	6(%1,2)
Toplumsal önyargılar ve kadınlardan beklenen geleneksel rol baskısı	4	4	2	30(%60)	10(%2)

*% 1'in altında oranlar yüzde olarak belirtilmemiştir.

Tablo 3.9'da yer alan kadın girişimcilerin karşılaştığı sorunlara yönelik frekans analiz sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların % 50'nden daha fazlasının yaşadıkları sorunların daha çok işletme ve yönetim sorunları olduğu söylenebilir: Sermaye ve finansman yetersizliği, pazarda tutunma, kalifiye eleman bulma, kredi maliyetleri sorunları en önemli sorunlardır. Muhtemelen bu sorunlar nedeniyle işletme ölçekleri mikro düzeyde tutulmaktadır. İşletme ve yönetim kategorisinde yer alan “çalışanlar üzerinde otorite kuramama sorununun” ise yaşanmadığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların yaşadıkları sorunların ikinci grubu ailevi sorunlardır. Aşırı iş yükünden kaynaklanan iş-aile çatışması öne çıkmıştır. Bu durum literatürde kadın girişimciler için sıklıkla belirtilen iş-özel yaşam dengesi sağlamadaki güçlüklerle işaret eden tespiti desteklemektedir. Bu kapsamdaki diğer sorun ise çocukların ve yaşlıların bakım sorumluluklarıdır. Dolayısıyla kadın girişimcilerin yaşadıkları ailevi sorunların, onlar için ciddi bir iş yükü yarattığı söylenebilir. Araştırmanın en ilginç bulgusu ise katılımcıların (%64) çevrelerinden destek alamama sorunu ile karşılaşmadıklarını belirtmeleri, ayrıca toplumsal önyargılar ve geleneksel rol baskısıyla karşılaşma oranının düşük olmasıdır.

İş çevresinden kaynaklanan sorunlara bakıldığında, genel ekonomik koşullardan kaynaklanan sorunlara bağlı yaşanan sıkıntıların oldukça yüksek oranda olduğu söylenebilir.

Bürokratik sorunlar ile kredi kurumlarıyla sorun yaşayanların oranı katılımcıların yarısına yakındır. Buna karşın katılımcıların önemli oranının yasal düzenlemeler, eğitimlere ya da fuar etkinliklerine katılamamak ve kendi aralarında örgütlenememe sorunları yaşamadığı anlaşılmaktadır. İşletmelerin küçük ölçekli olması bu tür sorunların yaşanma sıklığını azaltmış olabilir.

Yaşanan sorunlara yönelik ortalama değerlere bakıldığında ise (Tablo 3.10) genel ekonomik koşullar, sermaye temini ve finansman sorunları, pazarda tutunma, kalifiye eleman bulma, kredi maliyetleri sorunları 4 ve üzeri ortalama değerlere sahip olarak öne çıkmaktadır. 4'e yakın değer alan diğer sorun başlıkları ise ailevi sorunlardır (aşırı iş yükü ve çocuk/yaşlı bakımı).

Tablo 3.10: Yaşanan Sorunlara Yönelik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Yaşanan Sorunlar	Ortalama Değerler	Standart Sapma
Genel ekonomik koşullardan kaynaklanan sorunlar yaşadım	4,10	,763
Bürokratik engellerden dolayı sorunlar yaşadım (Mali desteklerin yetersizliği ya da zamanında verilmemesi)	3,22	1,093
Yasal düzenlemeler ve vergi mevzuatlarındaki yetersizliklerden kaynaklanan sorunlar yaşadım	2,70	1,035
Kredi kurumlarının olumsuz yaklaşımlarından ve teminat zorluklarından kaynaklanan sorunlar yaşadım	3,50	1,199
Gerekli eğitimlere, fuar etkinliklere katılamamak ya da davet edilmemek ile ilgili sorunlar yaşıyorum	2,14	,904
Kadın girişimci derneklerinden yeterli danışmanlık desteği alamamaktan dolayı sorunlar yaşadım	2,42	1,012
Kadın girişimcilerin kendi aralarında örgütlenememelerinden dolayı sorun yaşıyorum	2,56	1,110
Rekabet ortamı/sektörde erkek egemenliğinden kaynaklanan sorunlar yaşıyorum	3,42	1,180
Sermaye temini güçlükleri ve finansman yetersizliği sorunları	4,00	,990
Erkek çalışanlar/çalışanlar üzerinde otorite kuramama sorunu	2,30	1,093
Teknolojik yenilik ihtiyacını giderelememe sorunu	2,98	1,220
Araç/gereç, materyal temininde güçlüklerle ilgili sorunlar	2,84	1,167
Pazarda tutunma zorlukları	4,10	,839
Kalifiye eleman sorunu	4,18	1,173
Kredi maliyetleri sorunu	4,22	,737
Tecrübe/iş bilgisi eksikliği sorunu	3,02	1,253
Çocukların ve/veya yaşlıların bakım sorumlulukları	3,84	,955
Aşırı iş yükünden iş-aile dengesini sağlayamamak	3,92	,944
Rol çatışması yaşamak	3,08	1,192
Aile veya yakın çevreden yeterli destek alamamak	2,42	1,108
Toplumsal önyargılar ve kadınlardan beklenen geleneksel rol baskısı	2,24	1,117

Bu bölümde araştırmaya katılan kadın girişimcilerin eğitim durumları ile karşılaştıkları sorunlar arasında da ilişki aranmıştır. Yapılan T testi sonuçlarına ortaokul ve lise eğitimi almış kadın girişimcilerle, üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar açısından anlamlı bir fark yoktur. Diğer bir deyişle kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar, eğitim düzeylerinden etkilenmemektedir (Tablo 3.11). Eğitim düzeyleri yüksek olan kadın girişimciler de eğitim düzeyleri yüksek olmayan kadın girişimcilerle aynı sorunları yaşayabilmektedir.

Tablo 3.11: Eğitim Düzeyi ve Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar Arasındaki İlişki

Değişken		N	Ort. Değerler	Std Spm	Uygulanan Test	Analiz Sonucu
Eğitim	Orta ve Lise	25	3,17	,304	T testi	Anlamlı bir fark yoktur. P= ,641
	Üniv. veylisans	25	3,22	,525		

SONUÇ

Son yıllarda ekonomik ve sosyal koşullarda yaşanan küresel ölçekteki gelişmeler, birçok konuda olduğu gibi girişimciliğinde yeni içeriklerle tartışılmasına neden olmaktadır. Gelişen fırsatlar, farklı tehditler ve sürekli değişen piyasa şartları, bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, değişen sosyal dinamikler nedeniyle kadınların iş dünyasındaki pozisyonları da farklılaşmaktadır. İstihdam piyasasında ücretli çalışan olarak yer almaları dışındaki çalışma şekilleri de her geçen gün daha fazla kadının ilgisini çekmekte, girişimcilik bir kariyer yolu olarak tercih edilmektedir. İşsizlik ve yoksullukla mücadelede, dünya nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan kadınların ekonomik faaliyetlere aktif katılımı, ülke ekonomilerine katkılar sağlamaktadır. Bununla birlikte kadınların girişimci potansiyelini ortaya çıkarabilmeleri, iş hayatında yer almaları, başarılı olmaları ve süreklilik sağlayabilmeleri bazı koşullar nedeniyle erkek girişimcilere göre daha zor olabilmektedir.

Kadın girişimci, kendi adına kurduğu bir iş yerinde çalıştırdığı kişilerle birlikte veya tek başına faaliyet gösteren; yönetim işini ve işin tüm risklerini üstlenerek bir girişimcinin üstlendiği tüm rolleri yüklenmektedir. Ancak bir yandan kadın girişimciliğin tarihinin çok eski olmaması nedeniyle birçok bilgi ve beceriyi geliştirme gerekliliği; diğer yandan toplumsal yapı içerisinde geleneksel rollerini iş sorumlulukları ile birlikte gerçekleştirmek zorunda kalmaları, kadınların erkek girişimcilere göre daha zor şartlarda işlerini sürdürmek durumunda kalmalarına yol açmaktadır. Girişimcilik literatüründe son yıllarda kadın girişimcilik olgusu, özel bir araştırma konusu olarak gelişmekte ve bu konuda saha çalışmalarının sayısı giderek artmaktadır. Bu tür çalışmaların sonuçlarının, özellikle kadın girişimcilik faaliyetlerini geliştirmeye yönelik politika ve kararlara referans olması beklenmektedir.

Bu tez çalışmasının amacı, kadın girişimcilerin sorunları üzerine yapılmış önceki akademik çalışmaların bulguları ışığında Antalya’da faaliyet gösteren mikro ölçekli işletme sahibi kadınların karşılaştıkları sorunlara dikkat çekmektir. Türkiye’de 2003-2018 yılları arasında kadın girişimcilerin sorunlarını içeren lisansüstü tez çalışmalarında ulaşılan sonuçlar ışığında sorun başlıkları belirlenmiş ve sonraki aşamada Antalya’da küçük girişim sahibi elli kadın girişimcinin katıldığı bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bulgular önceki çalışmaları destekler niteliktedir. Kadın girişimciler ağırlıklı olarak işletme fonksiyonları ve yönetim süreçlerinde sorunlar yaşamaktadır. Bunları genel ekonomik koşullardan kaynaklanan sorunlar ve ailevi sorumluluklardan kaynaklanan sorunlar izlemektedir. Özellikle işletmecilik

bilgisi ile yaşanan eksikliklerin, işlerin büyütülmesi için de bir dezavantaj yarattığı söylenebilir. Dolayısıyla küçük işletme yönetimi ile ilgili özel içerikli eğitimlerin düzenlenmesi, uygulama sonuçlarının izlenmesi gibi aşamalarda danışmanlık desteklerinin düzenli olarak verilmesi, deneyimlerin paylaşılması oldukça önemlidir.

Antalya'daki kadın girişimcilere destek veren kurumların faaliyetlerini incelediğimizde genellikle kurumların web sitelerinin güncel olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum, kurumların desteklerinden yararlanmaya ihtiyacı olan birçok kadın girişimcinin gerçekleştirilen, planlanan eğitimlerden, projelerden habersiz olmasına neden olabilmektedir. Nitekim ankete katılan kadın girişimcilerin bir kısmı da kadın girişimcilere destek veren kurumların faaliyetlerini değerlendirmekte zorlanmış ve bu faaliyetlerden habersiz olduklarını belirtmişlerdir. Bu tespitler ışığında ilgili kurumların faaliyetlerini genişletmeleri kadar, daha fazla kadın girişimcinin bu faaliyetlerden haberdar olmasının sağlanması önemli görülmelidir.

Diğer yandan literatürde belirtilen toplumsal önyargılar ve sosyo-kültürel engellerin araştırmaya katılan kadın girişimciler için kritik sorunlar olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum faaliyet gösterilen hizmet sektörünün özellikleriyle ilgili olabileceği gibi, Antalya'nın bir turizm kenti olması ve giderek nüfusunun artması nedeniyle girişimcilere farklı fırsatlar yaratmasıyla da ilişkili olabilir. Bu durum Antalya'da fırsat girişimciliğinin giderek ivme kazanacağına işaret etmektedir.

Tez çalışmasından elde edilen bu sonuçlar, küçük işletme sahibi kadın girişimcilerin faaliyetlerine yönelik bazı ipuçları sunmakla birlikte bazı kısıtlara da sahiptir. Araştırmanın sınırlı bir örnekleme gerçekleştirilmiş olması nedeniyle, küçük ölçekli işletme sahibi girişimcilerin sorunlarının orta ve büyük ölçekli işletme sahiplerinin sorunları olarak genellenemeyeceği açıktır. Bu tür araştırmaların nitel yöntemlerle desteklenmesi, ilginç girişimcilik vakalarına ulaşılmasına; yaşanan farklı sorunların kendi aralarındaki etkileşimine yönelik sonuçların anlaşılmasına katkı sağlayacağı açıktır.

KAYNAKÇA

- Alparslan, A. M., Taş, M. A. ve Yastıoğlu, S. (2017). “Girişimcilik Niyeti Eğitimle mi Artar Yoksa Kültürel Değerlerle mi Açıklanır?”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21): 148-161.
- Akış, L. (2017). *Girişimcilik Seminerleri ve Türkiye İş Kurumu İçin Öneriler*. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Amon, Y. (2018). *İnşaat Sektöründe Girişimciliği Etkileyen Faktörler Ve Hayatta Kalma Stratejileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arıkan, C. (2016). “Kadın Girişimcilikte Başarı ve Başarıyı Etkileyen Faktörler: Bursa Örneği”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(3): 138-156.
- Araz, B. ve Tüzün, İ. (2015). “Kadın Girişimciler Schumpeter’in Girişimcisi Olursa”. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 8 (1):249-259.
- Aytaç, Ö. Ve İlhan, S. (2007). “Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif”. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 101-120.
- Bilginer, F.G. (2017). “Küresel Girişimcilik Endeksi Çerçevesinde Türkiye’de Küresel Girişimciliğin Gelişimi: Teorik Bir Bakış Açısı”. *Uluslar arası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 29-46.
- Boz, H. (2008). “Etnik Girişimcilik-Almanya’da Faaliyet Gösteren Türk Kökenli Girişimciler”. *Akdeniz Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi (AKVAM) Yayınları*, Antalya.
- Bozkurt, Ö.Ç. (2011). *Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler ve Öğretim Üyelerinden Öneriler*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Bozkurt, Ö.Ç., Kalkan, A., Koyuncu, O. ve Alparslan, A.M. (2012). “Türkiye’de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15): 233-234.
- Büber, H., Duran, C. ve Gümüştekin, G. E. (2013). “Girişimcilik Hislerine Eğitimin Katkısı: Kütahya Meslek Yüksek Okulu Makine Programı Örneği”. *Journal of Entrepreneurship & Development / Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(2):33-56.
- Cin, H. ve Günay, G. Y. (2013). “Girişimcilerin Girişimcilik Tipleri ile Duygusal Zekâları Arasındaki İlişki: Edirne Örneği”. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(2): 7-32

- Çalışır, G. ve Kılıçaslan, E. Ç. (2017).“Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Girişimcilik: Teb Kobi Tv”. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 2(1): 124-140.
- Çarıkçı, İ.H. ve Koyuncu, O. (2010). “Bireyci-Toplumcu Kültür Ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3): 1-18.
- Çelik, V. (2001). *Okul Kültürü ve Yönetimi*. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Çetin, O. ve Taşdemir, Ö. (2017). “Girişimcilik Kapasitesi ve Bireysel Yenilikçiliğin Girişimcilik Niyeti Üzerine Etkisi”. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(3): 76-87.
- Çöğür, İ. (2016). “İktisadi Doktrinlerde Geçmişten Günümüze Girişimciliğin Önemi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (35): 65-80.
- Demirel, E.T. ve Tikici, M. (2004). “Kültürün Girişimciliğe Etkileri”. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2, 49-58
- Dinçel, S. (2016). *Lojistik Yönetimi ve Girişimcilik*. Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Durak, İ. (2011). “Girişimciliği Etkileyen Çevresel Faktörlerle İlgili Girişimcilerin Tutumları: Bir Alan Araştırması”. *Yönetim Bilimleri Dergisi* 9(2): 191-213.
- Er, P.H. (2013). “Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 75-85.
- Ercan, S. ve Gökdeniz, İ. (2009). “Girişimciliğin Gelişim Süreci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan”. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 49, 59-82.
- Ercan, Ü. ve Sıgır, Ü. (2015). “Kültürel Değerlerin Liderlik Özelliklerine Etkisi: Türk ve Amerikalı Yöneticiler Üzerine Bir Araştırma”. *Amme İdaresi Dergisi*, 48(3): 98.
- Erdem, F. (2001). “Girişimcilerde Risk Alma Eğilimi ve Belirsizliğe Tolerans İlişkisine Kültürel Yaklaşım”. *Akdeniz İİBF Dergisi* (2): 46, 48.
- Goss, D. (2015). *Small Business and Society*. Routledge Revivals, New York.
- Gomezeli, O.D. ve Kuşce, I. (2013). “The İnfluence of Personal and Environmental Factors on Entrepreneurs' Performance”. *Kybernetes*, 42(6): 907-909.
- Günceler, B. (2017). “Girişimcilikte Başarıyı Etkileyen Faktörler: Türkiye ve Dünya’da Örnekler”, *Maliye Finans Yazıları*, (Özel Sayı), 259-264.
- Güner, H. ve Korkmaz, Adem. (2011). “İstihdamın Arttırılmasında Girişimciliğin Önemi: Girişimcilik Destekleme Modeli Olarak İŞGEM’ler”. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 2(1): 42-65.
- Güney, S. (2006). “Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış”. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* 6(1): 25-43.

- Hatt, L. (2018). "Threshold Concepts in Entrepreneurship –TheEntrepreneurs perspective". *Education+ Training*, 2, 155-167.
- Hisrich R. D. ve Öztürk S. A. (1999) "Women Entrepreneurs in A Developing Economy. *The Journal Of Management Development*, 18(2): 114-124.
- İrmiş, A. ve Özdemir, L. (2011). "Girişimcilik ve Yenilik İlişkisi". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1): 134-161.
- İnce, A. R., Erdem, H., Deniz, M. ve Bağlar, N. (2015). "Girişimci Kişilik Özellikleri ile Girişimcilik Becerileri Arasındaki İlişkinin Potansiyel Girişimci Adayları Üzerinden İncelenmesi". *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 41, 399-416.
- Kaygın, E. ve Güven, B. (2015). *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular*. Siyah İnci Akademi Yayıncılık, İstanbul.
- Keskin, S. (2014). Türkiye’de "Kadın Girişimcilerin Durumu". *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* 9(1): 72-94.
- Öktem, M.K., Aydın, M.D. ve Ekinci, S. (2007). "Türkiye’de Girişimciliğin Geliştirilmesinde KOSGEB’in Rolü ve Önemi: Uygulamalı Bir Çalışma". *Sosyo-Ekonomi*, 1, 47-76.
- Özkul, M. ve Dulupçu, M.A. (2007). "Kişisel Gelişimin Girişimci Tipleri Üzerine Etkisi: Antalya-Isparta İllerinde Bir İnceleme". *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2(2): 76-77.
- Özgüner, M. (2015). "Girişimcilik Tipleri ve Kişilik Tipleri İlişkisi Üzerine Bir İnceleme". *Route Educational and Social Science Journal*, 2(1): 150-151
- Özyılmaz, A.M. (2016). "Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.
- Öztürk, M. (2016). "Türkiye’de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Pelit, E., Güçer, E. ve Demirdağ, Ş.A. (2016). "Kadın İş görenlerin Karşılaştığı Sorunların İş Bırakma Eğilimlerine Etkisi: Otel İşletmelerinde Bir Araştırma". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15): 43-65.
- Sabuncu, G. (2017). "Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğrencilerinin Girişimcilik Niyetleri ve Çevresel Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Scarboroug, N. M. (2005). *Essentials of Entrepreneurship and Small Business Management*, Prentice-Hall, sixth edition.

- Schumpeter J.A. (1934). “The Theory of Economic Development”.(akt: Arıkan, S) *Girişimcilik, Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*, Siyasal Kitab evi, Ankara.
- Soysal, A. (2010). “Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65, 71-95.
- Sönmez, A. ve Toksoy, A. (2014). “Türkiye’de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Bir Analiz”. *Yönetim Ve Ekonomi*, 21(2): 41-58.
- Agarwal, U. L. (2015). “Study on Work-life Balance of Women Entrepreneurs –Review and Research Agenda”. *Industrial and Commercial Training*, 47(7): 356-362.
- Tekin, M. (1999). *Girişimcilik, Kendi İşini Kurma. İşletme*. Damla Ofset, Konya.
- Thomas W.Z. ve Norman M.S. (2001). *Essentials of Entrepreneurship and Small Business Managment*, Third Edition.
- Yetim, N. (2008). “Social Capital in Female Entrepreneurship”. *International Sociology*, 23(6): 864-885.
- Zengin, Y. (2019). *Girişimcilik Becerileri ve Sürdürülebilir Rekabet Üstünlüğü İlişkisi*. Eğitim yayın evi, Konya.
- Zhao, H., Scott, E. ve Gerald E.H. (2005). “The Mediating Role of Self-Efficacy in The Development of Entrepreneurial Intentions”. *Journal of Applied Psychology*, 90(6): 1265-1272.

İnternet Kaynakları

- <http://www.economist.com/node/13565718> (erişim tarihi: 16.02.2019).
- Karadeniz. (2006). http://iibf.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/ikt_ekonomnotlari2.pdf (erişim tarihi: 25.03.2019).
- <https://www.e-motivasyon.net/mcclellandin-gereksinimler-kurami-mcclellands-theory-of-needs.htm> (erişim tarihi:14.04.2019).
- <https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/GEM-2014.pdf> (erişim tarihi: 25.03.2019).
- (<https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/kadin-girisimcilerin-sorunlari-kocaeli-ornegi/1973>) (erişim tarihi: 17.04.2019).
- <http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/80469/44072/nicel-nitel.pdf>. (erişim tarihi:07.04.2019).
- <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/6878/kosgebden-kadinlara-pozitif-ayrimcilik> (erişim tarihi: 10.08.2019).

- <https://www.kagider.org/kurumsal/kagider-hakkinda> (erişim tarihi: 11.09.2019).
- <https://startupjobs.istanbul/kadin-girisimcilere-destek-veren-tum-platformlar/> (erişim tarihi: 11.08.2019).
- <https://www.devletdestekli.com/kadin-girisimcilerimiz-erkeklerden-daha-avantajli/> (erişim tarihi: 11.08.2019).
- <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/girisimci/krediler/destek-kredi-paketleri/kadin-girisimci-destek-paketi> (erişim tarihi: 11.08.2019).
- <https://yenikrediler.com/is-kurmak-isteyen-bayanlara-kredi/> (erişim tarihi: 12.08.2019).
- <https://www.teb.com.tr/girisimci-destek-kredisi/> (erişim tarihi: 12.08.2019).
- https://www.garantibbvakadingirisimci.com/kadin_girisimcisi_yarismasi (erişim tarihi: 12.08.2019).
- <https://www.tobb.org.tr/TOBBKadinGirisimcilerKurulu/Sayfalar/Hakkimizda.php> (erişim tarihi: 12.08.2019).
- <http://www.antalyakadingirisimciler.org/index.php/hakkimizda-menu> (erişim tarihi: 20.08.2019).
- <http://antikad.org.tr/kategori/tuzugumuz>, (erişim tarihi: 20.08.2019).
- <http://www.agider.org.tr/hakkimizda/> (erişim tarihi: 20.08.2019).
- <https://www.yeditepe.edu.tr/tr/haber/kuresel-girisimcilik-monitoru-gem-2016-sonuclari-aciklandi> (erişim tarihi: 25.08.2019).
- <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/221/kosgeb-destek-programlari> (erişim tarihi: 10.09.2019).
- https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/Gisep_2015-2018_TR.pdf (erişim tarihi: 09.09.2019).
- <https://www.tubitak.gov.tr/tr/destekler/girisimcilik/ulusal-destek-programlari> (erişim tarihi: 03.09.2019)

EK-1: Anket forumu

Kadın girişimcilerin sorunları ile ilgili bir yüksek lisans araştırması kapsamında hazırladığımız form aşağıda sunulmuştur. Belirtilen sorunları hangi düzeyde yaşadığınızı lütfen işaretleyiniz.

İşletmenizi kurarken ya da faaliyetlerinizi sürdürürken YAŞADIĞINIZ SORUNLAR	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Genel ekonomik koşullardan kaynaklanan sorunlar yaşadım					
Bürokratik engellerden dolayı sorunlar yaşadım (Mali desteklerin yetersizliği ya da zamanında verilmemesi)					
Yasal düzenlemeler ve vergi mevzuatlarındaki yetersizliklerden kaynaklanan sorunlar yaşadım					
Kredi kurumlarının olumsuz yaklaşımlarından ve teminat zorluklarından kaynaklanan sorunlar yaşadım					
Gerekli eğitimlere, fuar etkinliklere katılamamak ya da davet edilmemek ile ilgili sorunlar yaşıyorum					
Kadın girişimci derneklerinden yeterli danışmanlık desteği alamamaktan dolayı sorunlar yaşadım					
Kadın girişimcilerin kendi aralarında örgütlenememelerinden dolayı sorun yaşıyorum					
Rekabet ortamı/sektörde erkek egemenliğinden kaynaklanan sorunlar yaşıyorum					
Sermaye temini güçlükleri ve finansman yetersizliği sorunları					
Erkek çalışanlar/çalışanlar üzerinde otorite kuramama sorunu					
Teknolojik yenilik ihtiyacını giderememe sorunu					
Araç/gereç, materyal temininde güçlüklerle ilgili sorunlar					
Pazarda tutunma zorlukları					
Kalifiye eleman sorunu					
Kredi maliyetleri sorunu					
Tecrübe/iş bilgisi eksikliği sorunu					
Çocukların ve/veya yaşlıların bakım sorumlulukları					
Aşırı iş yükünden iş-aile dengesini sağlayamamak					
Rol çatışması yaşamak					
Aile veya yakın çevreden yeterli destek alamamak					
Toplumsal önyargılar ve kadınlardan beklenen geleneksel rol baskısı					
DİĞER (Belirtiniz):					

Aşağıda belirtilen ifadelerin iş kurma nedenlerinizle ilişkisini lütfen işaretleyiniz					
Ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için					
Ekonomik özgürlüğümü kazanmak için					
Önceki işimden memnun olmadığım için					
İş bulamadığım için					
Sosyal statü kazanmak için					
İdeallerimi/hayallerimi gerçekleştirmek için					
DİĞER (Belirtiniz):.....					

Yaş:

Eğitim: İlk/ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()

Medeni durum: Evli () Bekar () Dul/Ayrılmış ()

Çocuk sayısı (Belirtiniz):

İşletmenizin faaliyet gösterdiği alan (belirtiniz):

İşletmenizi ne zaman kurdunuz? (belirtiniz):

Kaç kişi çalıştırıyorsunuz: (Belirtiniz):

ARAŞTIRMAYA KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.

Ülviyya Zeynolova /Akdeniz Üniversitesi SBE İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Ülviyya Zeynalova
Doğum Yeri – Tarihi	Sumgayıt, Azərbaycan
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Sumgayıt 30 n. Lisesi
Lisans Diploması	Azərbaycan Devlet Petrol Akademisi, İşletme 2014, Bakü
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, SBE, İşletme Anabilim dalı, 2019
Tez/ Dönem Projesi Konusu	Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlar: Küçük Ölçekli İşletme Sahipleri Üzerine Bir Araştırma
Yabancı Dil / Diller	Türkçe, İngilizce, Rusça, Farsça
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Mali Müşavirlik
Çalıştığı Kurumlar	Azərbaycan Devlet Petrol Şirketi, Yello AD Reklam Ajansı